Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгтэ!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 37 (17160) | 1986 оной февралиин 14, пятница | Сэн 3 мүнгэн.

...РГЭЖЭЛЭЭ ...Г ҮРГЭЛЖЭ ...ЭШЭЛҮҮЛХЭ

...лнүүдтэ хүдөө ажахые саашадань эрид түргэноор ...роной Эдээ хоолой программые бодото дээрэнь ...лаар экономическа ба политическэ ехэ удха ша...лгонууд партиин документүүдэй проектнүүд до...хай. Хүдөө ажахын үйлэдбэри жэлhээ жэлдэ шэнэ ...нгагдана, шэнэ технологи нэбтэрүүлэгдэнэ. hүүлэй ...гэй ажалшадай хэдэг хүдэлмэри индустриальна ...й боложо байнхай. Эдэ бүгэдые эрхилхэ хэрэгтэ ...hайн кадрнууд хэрэгтэй болоно бшуу. Тиимэhээ ...колхоз, совхозуудта инженерно, агротехническэ ...хническэ hуралсалда онсо анхарал хандуулагдадаг

...э элдэб түхэлэй тракторнууд, комбайнууд, тэжээл ...ехникэ, автомобиль гэхэ мэтэ орёо оньhон маши...аг урэтэйгоор хүдэлгэжэ шадаха, олон мэргэжэл...эришэд хэрэгтэй. Мал ажалдашье ехэ хубилалта... байнхай. Фермэнүүдтэхи олон хүдэлмэри оньhон ...ектрын элшэ хүсэнэй аргаар хэгдэнэ. Эндэ баhал ...элтэй операторнууд хэрэгтэй болоно. Эдэнэр адуу...уhалха, тэдэнэй ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ «нюу...усэдоор мэдэхэhээ гадна, тэндэ тодхогдоhон онь...гэнүүдые хүдэлгэжэ, үндэр бүтээсэтэйгээр ашаг... уялгатай.

...алда хүдөөгэй ажалшадай эрдэм мэргэжэлые саг ...шэлүүлжэ байха, механизаторнуудые, малшадые ...э тон шухала хэрэгтэ тоологдоно. «Кадрнуудай ...ь дээшэлүүлэнгүйгоор саашадаа алхамшье хэ...эй» гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь ... Горбачев, нёдондо Целиноград хотодо үнгэргэг...йно-ажахын эдэбхитэдэй зүблоон дээрэ үгэ хэлэ...он тэмдэглээ hэн.

...ажалшадые элдэб мэргэжэлдэ hургахадаа, гансал ...ын үйлэдбэриин мүнөөнэй эрилтэнүүдые хараада ...харин тэдэнэрэй мэргэжэл шадабарынь үйлэдбэ...этэhээ уридлажа ябахаар хараалагдаха ёhотой. ...ые бэелүүлэгдэ Буряадай hуралсалай комбинат ...нтаяа оруулдаг, кадрнуудые хорин ондоо мэргэ...ажа, мэргэжэл шадабарииень дээшэлүүлдэг бай...

...спубликын колхоз, совхозуудта, гүрэнэй бусад ...ын предприятинуудта трактористнуудые hурган ...уулинуудта 1200 хүбүүд, басагад hуралсана, 8400 ...шад зооветеринарна, 2200 тарьяашан агро-hурал...мянган хүн экономическа хэшээлнүүдтэ хабаадуу...оо ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэлээ дээ...рэгтэ Мухар-Шэбэрэй, Сэлэнгын, Бэшүүрэй, Тар...айонуудай ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэ... анхарал хандуулна. Энэ hуралсалай жэлдэ Загa...й «Гигант» колхоздо, Онохойн совхоздо хэшээл... хэмжээндэ үнгэргэгдэнэ. Улаан-Үдын шубуунай ...оллективтэ зооветеринарна hуралсал hайнаар ...хэй. Предприятиин бүхы ажалшад, тэрэ тоодо ...д шубуу үсхэбэрилгын технологиень, тэрэнэй ...ь hайса шудалхын тула хэшээлнүүдтэ эдэбхи...баадана. Иигэжэ мэргэжэлээ дээшэлүүлдэг ...жалта заатагүй түйлагдадаг ха юм. Энэ ...үхэсоюзна социалис мүрысөөндэ олон дахин ...ан, үнгэрhэн табан жэлэйнгээ даабарине болзор...улүүлэн дүүргэhэн алдартай. Тарбагатайн районой ...озуудай дүй дүршэлыень халан абамаар. Жэшээл... колхозой ахамад зоотехник, СССР-эй Верховно ...утат А. А. Денисова hү haалиин дүрбэн фермэдэ, ...лексдо зооветеринарна hуралсал hайнаар эмхид...ятникова hүүринай фермын бригадир М. А. Ха... хэшээл үнгэргөө. Эндэ 20 хүн hуралсалда хабаа... Дүршэл ехэтэй мэргэжэлтэд В. С. Пискунов, В. Н. ...шэд ашаг урэтэй хэшээлнүүдые үнгэргэнэ. Энэ бүхы юумэнүүнь эртээнhээ бэлдэгдэнхэй, дулаан, ...суүд соо хэшээлнүүд үнгэргэгдэнэ, hуралсалай ...рамманууд саг соогоо зохёогдонхой. «Дружба» ...унэй комплексые даагша Н. Н. Кудрявцев улаан ...hаар түхеэрээд, тэндээ недели бүхэнэй пятницада ...дунда хэшээл ябуулна. «Искра» колхозой ахамад ...мад агроном хоёр суббото бүхэндэ МТМ-гэй ...эрэгдэhэн класс соо трактористнуудые бэлдэжэ

...районой Туранай совхоздо, Баргажанай районой ...хоздо механизаторнуудай hуралсал эмхитэйгээр. ... Мухар-Шэбэрэй районой «Березка» гэжэ сана...акторидо республикын ажахынуудай механиза...л бүри амаржа байгаад, мэргэжэлээ дээшэлүүл... мүнөө хэдэн бүлэг механизаторнууд hуража ...нгын, Түнхэнэй, Хурамхаанай районуудта малша... механизаторнуудые хэдэн бүлэг болгожо хубаа...ой амаралтын гэрнүүдтэ, профилакторидо суглуул...аруулдаг, мүн мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ hурал...дэг заншалтай юм.

...а дотор хүдөө ажахыда мүнөө 22 мянган мал...янга гаран механизаторнууд тоологдоно. Эдэнэ...кэл шадабарииень дээшэлүүлхэ хэрэгтэ районуу...жахынуудай мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд сэхэ ...ай гээшэ.

...хамта Ивалгын, Хэжэнгын, Хориин, Яруунын рай...гээгдэлтэй байhаар. Тусхайлан хэлэбэл, Ивалгын ...ажахынуудта хүдөөгэй ажалшадай мэргэжэл дээ...эрэгтэ анхарал hулаар табигданхай. Совхозуу...шиин, колхозуудай правлениин суглаанууд дээ...дал оройдоошье харагдаагүй, тусхай программа, ...олотор табигдаагүй байгаа. Районой агропро...нэгэдэлэй мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд кадр...дэхэ хэрэгые анхаралдаа абаагүй байшоо. Энэ ...р «8 Марта» колхоздо нэгэшье хэшээл үнгэр...Оронгын совхоздо хонишодой дунда оройдоол ... хэгдэhэн байна. Ивалгын ОПХ-гай эмэ хашара...жүүлдэг ажахы хоорондын комплексдо 90 хүн ...Эндэ hайн улаан буланшье түхеэрэгдэнхэй. Теэд ... дээшэлүүлгын hуралсал тухай хэншье, юушье

...районой колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ ...ажэлэл хэхээр. Энэ hуралсалай жэлдэ районой ...шленна нэгэдэлэй мэргэжэлтэд хүдөө ажахын хү...шэдэй мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ оройдоо...лап хандуулнагүй. Энэ асуудалай хэды шэнээн уд...ай байhыень нэгэ жэшээ дээрэhээ харуулая. ...сын нэрэмжэтэ колхоздо малшадай дунда 1-дэхи ...ргэжэлтэй хүн үгы байhаар, 2-дохи классай мэр... оройдоол табан хүн тоологдоно. Энэ дутагда...ха арга боломжо колхоздо бии.

...Байдал Хэжэнгын, Хориин, Яруунын, Хурам... Баргажанай, Прибайкалиин, Түнхэнэй районуудта ...Энээнтэй яашье эбсэжэ болохогүй. Мүнөө үедэ ... партийна, совет болон хүдөө ажахын органууд ...жалшадай hуралсалые тон нарин хинаптада аба... Мүнөө үедэ хүдөөгэйхид мэргэжэл шадабаряа ...кэ шадабал, партиингаа хараа зорилгонуудые ...лүүлхэ аргатай байна ха юм. Юуб гэхэдэ, дүй ...баян, мэргэжэл шадабари hайнтайл хүдэлмэрилэг... үеын техникые, шэнэ онол аргануудые хэрэг...ха, анхалай үндэр бүтээсэ түйлаха байна бшуу.

БУЛТАНАЙ БАЯР

Арба хүрэхэгүй жэлэй саана хооhон тала байhан газарта бодхоогдоhон энэ мантан томо фабрика мүнөө жэлдээ 48—49 мянган центнер бройлерно тахяагай мяха гүрэндэ худалдана бшуу. Ондоогоор хэлэбэл, Загарайн районой бүхыдөө гүрэндэ худалдадаг мяханай 70 гаран процентые оруулна гээшэ. Эндэhээ үдэр бүхэндэ 16,5—17 тонно шубуунай мяхан болбосоруулагдажа, магазинуудта ябуулагдана.

Бүхы арбан нэгэдэхи табан жэлэй даабаринуудые, илангаяа 1985 оной түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө дэлгэрhэн Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсожо, үндэр үрэ дүнгүүдые түйлаhанайнгаа түлөө Загарайн бройлерно шубуунай фабрика КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай дамжуулгын Улаан тугаар шагнагдаhан байна.

Байгша оной февралиин 12-то Бэрээнэй-Адаг тосхоной соёлой байшан соо энэ туг барюулгада зорюулагдаhан баяр ёhололой суглаан болобо. Партиин Буряадай обкомой секретарь К. А. Албашеев амаршалгын тобшохон үгэ хэлэжэ, суглаарагшадай нэрьемэ альга ташалган доро КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай дамжуулгын Улаан тугые фабрикын түлөөлэгшэдтэ барюулаа.

«Птицепромой» Загарайн үйлэдбэриин нэгэдэлэй генеральна директор С. И. Найчукова, бройлерно шубуунай фабрикын комсомолой комитедэй секретарь О. В. Иванова, фабрикын сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдые харууhалдаг бригадын слесарь С. Т. Чижиков гэгшэд үгэ хэлэжэ, иимэ үндэр шагналда хүртөөhэнэйнь түлөө коллективэй зүгhөө түрэл партидаа, правительстводоо зүрхэнэй халуун баясхалан хүргөөд, үшөө ехэ амжалта түйлахын түлөө тэмсэхэ байhанаа мэдүүлбэ.

Онохойн модоной промышленна комбинадай директор С. П. Кушнарев, арадай депутадуудай Онохойн поселково Соведэй түрүүлэгшэ Е. Б. Попова, тус фабрикын директор байhан, мүнөө КПСС-эй Кабанскын райкомой нэгэдэхи секретарь В. И. Канибоцкий гэгшэд амаршалгын үгэнүүдые хэлээ.

Удаань фабрикын дирекциин, партбюрогой, профкомой хамтын тогтоолоор ажалай олон түрүүшүүл үнэтэ бэлэгүүдээр, мүнгэн шангаар, амаралтын путевконуудаар шагнагдаhан, олон нүхэдтэ коммунис ажалай ударник гэhэн нэрэ зэргэнүүд олгогдоhон байна.

Баяр ёhололой энэ суглаанда республикын «Птицепром» трестын директор А. В. Пахеев, КПСС-эй Загарайн райкомой нэгэдэхи секретарь В. Е. Тугутов гэгшэд хабаадалсаа.

Суглаарагшадта Буряадай хатар, дуунай «Байгал» ансамбль hонирхолтой концерт харуулба.

М. НАМЖИЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: фабрикын түлөөлэгшэд Улаан туг абаад байхадаа.

ШАГНАЛ БАРЮУЛАГДААА

1985 оной экономическа ба социальна хүгжэлтын түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэhэн Хойто-Байгалай райондо КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай дамжуулгын Улаан туг барюулалгада зорюулагдаhан суглаан болобо.

Буряадай АССР-эй профсоюзуудай соведэй түрүүлэгшэ Н. А. Розанов районой түлөөлэгшэдтэ гүрэн түрын шагнал барюулаа.

Үндэр шагналда хүртэhэн районой ажалшадай зүгhөө КПСС-эй горкомой нэгэдэхи секретарь А. А. Молитвин, «Нижнеангарсктрансстрой» трестын ахамад инженер В. Г. Миронов, «ЛенинградБАМстрой» ПМК-гай штукатур-шэрдэгшэ, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат О. М. Лаврова, РАПО-гой соведэй түрүүлэгшэ В. И. Бачеев, 575-дахи СМП-гэй ОРС-ын профкомой түрүүлэгшэ Ц. В. Бурдук, «Дружба» гэжэ соёлой байшангай хүдэлмэрилэгшэ Е. В. Малько гэгшэд үгэ хэлээ.

СЪЕЗДЫН УРДА ТЭЭХИ СУББОТНИК ЭМХИДХЭГШЭД БОЛОН ХАБААДАГШАДАЙ АНХАРАЛДА

Субботнигто хүдэлмэриин дүүрэн үдэр ажаллажа, түсэбөөр хараалагдаhанhаа үлүү ехэ продукци үйлэдбэрилхыень субботник үнгэргэхэ республиканска штаб Буряад ороной бүхы ажалша коллективүүдые, тэрээндэ хабаадагшадые уряална.

РЕСПУБЛИКЫН АЖАЛШАД! СУББОТНИГЫЕ ҮНЭН ШУДАРГЫ, ГАБШАГАЙ АЖАЛААРАА ТЭМДЭГЛЭЕ!

ЭРХИМ ДҮНГҮҮД ТҮЙЛАГДАХА

Сэлэнгын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо субботнигто хүн зониие олоорнь хабаадуулха, тэрэ үдэр ажалдаа эрхим дүнгүүдые түйлаха хэмжээнүүд бэелүүлэгдэнэ.

Эндэ 400 гаран хүн субботнигто хабаадаха байна. Колхозой мэргэжэлтэд, алба хаагшад, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд бултадаа ойдо гаража, 2000 hургаар бэлдэхэ түсэб табяа.

hаалишад, хонишод, мал адуулагшад субботнигой үдэр эрхимээр хүдэлжэ, юрын үдэрэйхиhөө ехээр hү hааха, мяха үйлэдбэрилхэ, тиигэжэ бүхы дээрээ мянга гаран түхэригэй продукци абаха гэжэ хараалба.

Колхозой олон механизаторнууд ба жолоошод алмаhан түлишөөрөө хүдэлхэ юм.

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ажалшад энэ үдэр 1250 түхэриг мүнгэ арбан хоёрдохи табан жэлэй жасада оруулха байна.

С. СТЕПАНОВ.

ДЭБЖЭЛТЫН ОРШОНДО

Эхэ оронойнгоо ниислэл хотын түрүү предприятинуудай коллективүүдэй байгша оной февралиин 15-да КПСС-эй XXVII съездын хүндэлэлдэ бүхэсоюзна коммунис субботник үнгэргэхэ тухай гаргаhан гайхамшаг үүсхэлые Мухар-Шэбэрэй районой «Авангард» совхозой хүдэлмэрилэгшэд эдэбхитэйгээр дэмжээ hэн. Энэ ажалай hайндэрые эмхи гуримтайгаар, ажалай болон политическэ ехэ дэбжэлтын оршон байдалда үнгэргэхэ зорилго тухай асуудал парткомой болон дирекциин заседани дээрэ, совхозой отделени бүхэндэ, ажалша коллективүүдтэ үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдээ.

Коммунис субботнигто бэлдэхэ, тэрэниие үнгэргэхэ талаар үргэн хэмжээ ябуулганууд хараалагданхай. Захиргаанай ба ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэдhөө бүридэhэн субботник үнгэргэхэ штаб байгуулагданхай.

Штабай тодорхойлhоной ёhоор, коммунис субботнигой үдэр 380 гаран хүн хүдөө гаража, сабшалан хорёолхо hургааг, малшадта түлеэ бэлдэхэ хүдэлмэридэ хабаадаха байна.

Энэ субботнигто хабаадагшадай хүдэлжэ олоhон 1600 түхэриг салин хүлhэн арбан хоёрдохи табан жэлэй жасада оруулагдаха.

Д. БАЗАРОВ.

ТЮМЕНИИН ТҮЛӨӨЛЭГШЭД — МОСКВАГАЙ АЙЛШАД

Тюменскэ областиин түлөөлэгшэдэй ниислэл хотын искусствын ажал ябуулагшадтай СССР-эй Искусствын хүдэлмэрилэгшэдэй Түбэй байшан соо хэhэн уулзалга «Сибириие үндэр соёл болбосоролтой хизаар болгоё!» гэhэн патриотическа хүдэлөөнэй түүхэ-бэшэгтэ шэнэ хуудаhан болобо. «Советская культура» газетын редакци энэ уулзалга эмхидхэhэн байгаа.

hүүлэй үедэ ороной уран hайханай интеллигенци Сибириин үргэн ехэ газар нютагуудай ажалшадтай холбоо барисаагаа үргэдхэн бэхижүүлээ гэжэ КПСС-эй XXVII съездэ зорюулагдаhан үдэшэ дээрэ тэмдэглэгдэбэ. Тиигэжэ «Тюмениин меридиан», «Эхэ ороной үглөө», «Хойто зүгэй толон», «Омско меридиан» гэhэн искусствын фестивальнууд заншалта болонхой. Буряад драмын академическэ театр, Красноярскда концертнэ зал болон В. И. Суриковай нэрэмжэтэ уран зурагай музей, Омско научна библиотекэ нээгдээ. Гэхэтэй хамта хурдан түргэноор хүгжэжэ байhан энэ хизаар нютагта социально-соёлой ба ажаhуудалай hалбаринууд хангалтагүйгөөр хүгжөөгдэнэ гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглэбэ.

Тюмениин газарай түлөөлэгшэдые суглаарагшад халуунаар амаршалба. СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат В. Сидоренко, «Надымгазпромой» генеральна директор В. Стрижов, Социалис Ажалай Герой Ю. Эрвье, КПСС-эй XXVII съездын делегат О. Суркова, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ Л. Кубасова тэдэнэй тоодо оробо.

РСФСР-эй арадай артист Ю. Соломин, Сургудай үрэмдэлгын бригадануудай нэгэнэй хүндэтэ гэшүүн, СССР-эй арадай артист Н. Сличенко, композитор Я. Френкель, СССР-эй арадай артист Е. Матвеев гэгшэд үгэ хэлэхэдээ, Тюменьдэ үнгэргэгдэдэг «Соёлой десантнуудта» эдэбхитэйгээр хабаадаха хүсэлэнтэй байhанаа мэдүүлээ.

РСФСР-эй соёлой министр Ю. Мелентьев үдэшын түгэсхэлдэ үгэ хэлэбэ.

(ТАСС).

ЭДЭБХИТЭЙГЭЭР ХАБААДАХА

Улаан-Үдэ хотын ажалшадай хэрэглэмжэ хангадаг үйлэдбэриин управлениидэ хүдэлдэг 553 хүн субботнигто бүгэдөөрөө хабаадаха. Тэдэнэй 372-ынь үдэр бүхэндэ хэжэ байhан ажалаа хэхэ. Хүн зоной хэрэглэмжэ хангажа, 9600 түхэригэй хэмжээнэй хүдэлмэри хэгдэхэ юм. Субботнигой үдэртэ олдоhон 2500 түхэриг арбан хоёрдохи табан жэлэй жасада оруулагдаха.

Жэшээнь «Саяны» парикмахерскын коллектив «улаан субботодо» эдэбхитэйгээр хабаадахаар шиидэнхэй. Тэдэнэр 600 түхэригэй ажал хэхэ, 10 хүниинь хүдэлмэриингөө газар болон оршон тойроноо сэбэрлэхэ, болбосон түхэлтэй болгохо. Тус коллективэй зүгhөө 250 түхэриг табан жэлэй жасада дамжуулагдахаар хараалагданхай.

Манай корр.

КПСС-эй XXVII СЪЕЗДЫН ХЭБЛЭЛЭЙ ТҮБhӨӨ РЕПОРТАЖ

СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын хэблэлэй түбэй байрладаг ниислэл хотын Зубовска бульвартахи энэ байшанда бүмбэрсэг дэлхэйн бүхы заха булангуудhаа ерэhэн айлшадые угтадаг заншалтай юм. Гэбэшье КПСС-эй XXVII съездын хүдэлмэрилхэ үдэрнүүдтэ журналистнуудай бүри олоороо суглархa байhаниинь гайхалтайшье бэшэ. Ушарынь гэхэдэ, мүнөө эндэ совет коммунистнуудай хуралдаанай хэблэлэй түб байрлана. Дэлхэйн 60 гаран ороной газетэнүүдэй, журналнуудай, мэдээсэлэй агентствэнүүдэй, телевидени болон радиогой хоёр мянга гаран журналист эндэ хүдэлмэрилхэ хүсэлэнтэй байhанаа мэдүүлээ.

— Мэдүүлгэнүүд урдынхидал мэтэ олоороо орожо үргэлжэлhөөр, — гэжэ хэблэлэй түбтэ бидэнэртэ мэдээсэбэ. — Съездын урда тээхэнэ Советүүдэй ороной ажабайдалай ямараар бурьялжа байhые, тэрэнэй делегадуудай баталан абаха документнүүдээр бүхы дэлхэйн арад түмэнэй угаа ехээр hонирхожо байhые энэ ушар элирхэйлэн гэршэлнэ бшуу.

Энэ мүнөөнэй түхэл шэнжэтэй байшангай залнууд болон холлнууд соо эртэ үглөөнhөө хойшо hүниин тэн болотор хүн зоной хүлгөөн таhарнагүй. Журналистнууд hүүлэй мэдээсэлнүүдые халан абалсана, «Юманите» газетын асуудалнуудта М. С. Горбачевой үгэhэн харюунуудые үргэнөөр шэнжэлэн тайлбарилна. Эндэ табан хэлэн дээрэ тараагдаhан энэ документые гадаадын оронуудай хэблэлэй түлөөлэгшэд дары түргөөр абаhан байгаа.

Чехословакиин телеграфна агентствын корреспондент Ян Стейскалтэй хөөрэлдэнэбди. Тэрэ залуу, гэбэшье Афганистанай Демократическа Республикада хүдэлжэ, политическэ журналистикын hайн hургуули гаранхай.

— «Юманите» газетын асуудалнуудта М. С. Горбачевой үгэhэн харюунуудай, тэрэнэй Мэдүүлгын КПСС-эй съездын урда тээ толилогдоhониинь тон шухала байна, — гэжэ тэрэ хэлэбэ. — Буу зэбсэгүүдые хороолгын, тэдэниие хуряалгын зам лэ бултанда адли тэгшэ аюулгүй байдал хангаха гэhэн совет хараа бодол тодо хурсаар найруулагданхай.

Нигериин информационно агентствын корреспондент Нан Виктор Удом совет хүтэлбэрилэгшын харюунуудые шэнжэлhэн тайлбариие хэблэлэй түбhөө дамжуулба. Африкын энэ холын ороной журналист хэдэхэн hарын туршада Москвада ерээд байгаашье hаа, Совет ороной хүн зоной байдал тухай, коммунистнуудай съездэ бэлэдхэл тухай, коммунис субботнигто ажалшадай эршэмтэйгээр хабаадахаяа бэлдэжэ байhан тухай материалнуудые орон руугаа дамжуулhан байха юм.

Хэблэлэй түбтэ журналистнуудта таарамжатай hайн эрхэ байдал байгуулагданхай. Бэшэлгын машинкануудтай уужам hаруул залнууд, уласхоорондын телефонно ба телекснэ холбооной пунктнууд, кино болон фотопленконуудые дамжуулха газар, мүн бусад аппарадууд тэдэнэй мэдэлдэ үгтэнхэй. Кремлиин Съезднүүдэй ордон сооhоо дамжуулгануудые, репортажнуудые телевизионно томо ехэ проекторнууд дээрэ хаража болоно. Дүрбэн хэлэн дээрэ тараагдаха ТАСС-ай мэдээсэлнүүд бүхэли үдэртөө корреспондентнүүдтэ үгтэхэ байна.

Хэблэлэй түбтэ партийна хуралдаанай делегадуудтай — совет гүрэнэй ба ниитын ажал ябуулагшадтай, промышленностиин, хүдөө ажахын ажалшадтай, эрдэмтэдтэй, соёлой уран бэлигтэнтэй уулзалганууд хэблэлэй түбтэ ходо ходо үнгэргэгдэхөөр хараалагдана. Съездэ ерэhэн айлшадтай — гадаадын оронуудай делегацинуудай гэшүүдтэй пресс-конференцинүүд үнгэргэгдэхэ юм.

Гадна журналистнууд манай орон соогуур аяншалха байна. Гадаадын бүлэг корреспондентнүүд Украина ошохо. Армени, Эстони болон Россин Федерациин хото городуудаар ябаха байна. Тэдэнэр Нерюнгриин шахтернуудтай, Урда Яхадай экспедициин геологуудтай, БАМ-ай барилгашадтай уулзаха.

(ТАСС).

...Й ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ

УКАЗ

...Р-эй СОЁЛОЙ ГАБЬЯАТА ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭ» ...ЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

...ёлой талаар габьяатай байhанайнь, олон жэлдэ ...ехэтэйгээр хүдэлhэнэйнь түлөө «РСФСР-эй соёлой ...үдэлмэрилэгшэ» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо:

Буряадай АССР-hээ

...Александр Васильевичта — Зүүн Сибириин түмэр ...ан-Үдэ станциин М. И. Калининай нэрэмжэтэ локо...епогой арадай эрэшүүлэй хоорой хормейстер.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ В. ОРЛОВ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Х. НЕШКОВ.

...а, 1986 оной февралиин 12.

СОВЕТ ПРОФСОЮЗУУД — КОММУНИЗМЫН hУРГУУЛИ

КПСС-эй XXVII СЪЕЗДЫН ХЭБЛЭЛЭЙ ТҮБТЭ

ВЦСПС-эй секретарьнар В. П. Провоторов, А. М. Субботин, болон ВЦСПС-эй бусад харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд олонниитэдэ мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүдэй түлөөлэгшэдэй урда үгэ хэлэхэдээ, «Партиин XXVII съездэ — габшагай ажалай 27 декада» гэhэн уряа доро үнгэрhэн съездын урда тээхи социалис мүрысөөнэй эршэ дэлисэ тухай хөөрэбэ. Тэрээндэ хабаадагшад алмалта арьбалалтада гол анхаралаа хандуулна. Түүхэй эдүүдые, материалнуудые, түлишын-элшэ хүсэнэй нөөсэнүүдые хэрэглэлгын ашаг үрые бүхэсоюзна ниитэ харалга хадаа иимэ ажал ябуулгын шухала түхэл шэнжэнь болоно.

Съездын урда тээхи шухала документые — 1986-1990 онуудта болон 2000 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдэй проектые профсоюзуудай эдэбхитэй хабаадалгатайгаар ажалша коллективүүдтэ зүбшэн хэлсэлгэ дүүрэбэ. Зуу гаран миллион хүдэлмэришэд, колхознигууд, алба хаагшад ажалша коллективүүдэй суглаануудта хабаадажа, үйлэдбэри дээрэ хүн зониие хангалгын талаар журам болон эмхидхэлые бэхижүүлхэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин шанарые hайжаруулха, ажалай эрхэ байдалые, ажалшадай hуудал байдалые, амаралтые hайжаруулха талаар шэглүүлэгдэhэн 158 мянган дурадхал оруулhан, ажаглалта хэhэн байна.

Арад зоной hуудал байдалые hайжаруулха, бүлэ бүхэнэй ажабайдалай хэмжээе дээшэлүүлхэ тухай профсоюзууд саг үргэлжын анхарал оролдолго хандуулна. Үнгэрhэн түсэбтэ табан жэлдэ хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай ажалай түлбэри ургаа, пенсинүүдэй, бүлэнэрэй тэдхэмжэнүүдэй хэмжээнүүд дээшэлүүлэгдээ, хэрэглэмжын ниитын жасануудhаа хүнгэлэлтэнүүд, нэмэлтэ түлбэринүүд нилээд үргэдхэгдөө. 50 миллион эрхэтэд шэнэ гэр байрада нүүжэ ороо.

Совет профсоюзуудай уласхоорондын холбоо барисаанда пресс-конференци дээрэ ехэ анхарал хандуулагдаба. Мүнөө үедэ тэдэ 145 ороной профсоюзуудтай саг үргэлжын холбоо барисаа тогтоонхой. Эб найрамдалые хамгаалгын, термоядерна дайнай аюулые зайсуулан саралгын гол шухала асуудалнуудай түрүү зэргэдэ табигдажа байхада, энэ харилсаа холбоон онсо удха шанартай болоно.

Ядерна буу зэбсэгүүдые эсэслэн усадхаха, арадуудай найдамтай аюулгүй байдалые хангаха талаар шэглүүлэгдэhэн КПСС-эй болон Совет гүрэнэй эб найрамдалта үүсхэлнүүд энэ харилсаанда шэнэ түлхисэ үгэнэ.

Эб найрамдалай уласхоорондын жэл гэжэ Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин соносхоhон энэ жэлдэ совет профсоюзууд «Профсоюзууд болон ажалшад эб найрамдалай, хүдэлмэриин түлөө» гэhэн кампанида эдэбхитэйгээр хабаадаха байна. Майн Нэгэнэй зуун жэлэй ойе, Эб найрамдалай түлөө профсоюзуудай ябуулгануудай үдэрые, Профсоюзуудай бүхэдэлхэйн XI конгрессые тэмдэглэжэ hайндэрлэхэ гээшэ тэрэнэй гол үйлэ хэрэгүүд болоно.

Пресс-конференцидэ хабаадагшад журналистнуудай олон тоото асуудалнуудта харюусаба.

(ТАСС).

Социалис байгуулалтын бүхы шатануудта профсоюзай хүдэлөөн экономико хүгжөөлгын, хүнүүдые хүмүүжүүлгын, үйлэдбэриин эзэнби гэhэн мэдэрэлые тэдэнэртэ бүрилдүүлгын найдамтай эрхэ хүхэсэл болодог байгаа, мүнөөшье боложо байhаар гэжэ КПСС-эй XXVII съездын хэблэлэй түбтэ февралиин 11-дэ үнгэргэгдэhэн пресс-конференци дээрэ тэмдэглэгдээ. Совет болон гадаадын журналистнуудай түрүүшын уулзалгын «Совет профсоюзууд съездhээ съездэ» гэhэн темэдэ зорюулагдаhаниинь гэнтын ушар бэшэ юм. Ушарынь гэхэдэ, СССР-эй политическэ байгуулалтын шухала хубинь болохо манай ороной профессиональна союзууд совет коммунистнуудай хуралдаае нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө бүгэдэ арадай хүдэлөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадана.

Ажалай Улаан Тугай орденто СССР-эй 60 жэлэй ойн нэрэмжэтэ Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай коллектив, арбан хоёрдохи табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһанай ёһоор, ажалай бүтээсэ 25,5 процентээр дээшэлүүлхэ ёһотой. Горно хүдэлмэриие саашадань хүгжөөхөөр һомологдоһон мүнгэн зөөриин 70 процентнь техникэ болон түхеэрэлгэнүүдые шэнэлэн һэлгэлгэдэ, һэльбэн шэнэлэлгэдэ гаргашалагдаха байна. Ажаһуудалай, соёлой, социальна, бусад барилгануудые бодхоолгодо онсо анхарал хандуулагдаха юм. Байгша ондо худалдаа наймаанай түбэй томо байшан, ажаһуудалай эрилтэ хангаха байшан, 7 мянга гаран дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд ашаглалгада тушаагдаха. Үйлэдбэриин хэдэн объектнүүд бодхоогдоно. Дунда һургуулиин байшан, тамаралгын бассейн, автовокзал барихын тула бэлэдхэлэй хүдэлмэри эхилхэ. Түмэр замай Зэдэ станциһаа Закаменск хото хүрэтэр автомашинаар барилгын материалнуудые зөөхэдэ, холошье, гаргаша ехэтэйшье гээшэ. Тиимэһээ манай комбинат барилгада хэрэгтэй бүхы зүйлнүүдые нютагтаа болбосоруулха, бэлэдхэхэ хүдэлмэри үргэнөөр эрхилдэг болонхой. Цемент, түмэр арматура, шэл гэхэ мэтэл асарагдана.

Мүнөө үедэ комбинадта вольфрамай концентрат үйлэдбэрилгые үргэдхэхэ гэһэн шухала зорилго табигданхай. Шанаржуулгын фабрика болон бусад промышленна талмайнуудые һэльбэн шэнэлхэ, шэнээр бодхоохо барилгахабсаралгын хүдэлмэриин хэмжээн эрид дээшэлхэнь. Эдэ бүхы хараа зорилгонуудые богони болзорто, һайн шанартайгаар бэелүүлхын тулада барилгын материалнуудай цехэй түмэр-бетоной, избёосхын, хирпиисын заводуудые һэльбэн шэнэлжэ, бүтээсынь хэдэ дахин нэмээгдэхээр хараалагдана. Ойрын гурбан жэлэй туршада энэ шухала

Эрдэм-техникын дэбжэлтэдэ—үргэн харгы

ҺЭЛЬБЭН ШЭНЭЛЭЛГЫН АШААР

хэрэгтэ 2 миллионһоо дээшэ мүнгэн зөөри ашаглаха даабари үгтөө. Юундэб гэхэдэ, эдэ зорилгонуудые саг соонь бэелүүлжэ шадабал, горно үйлэдбэриин хүсэн нэмээгдэхэ, вольфрамай үнэтэ концентрат үйлэдбэрилгэ 1,5—2 дахин дээшэлүүлэгдэхэ жэшээтэй.

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай цехтэ барилгын материалнуудые ехээр, һайн шанартайгаар үйлэдбэрилхэ, бэлэдхэхэ талаар нилээд олон хэмжээ ябуулганууд абтаа. Модо болбосоруулгын заводой оньһон түхеэрэлгэнүүдые болон технологи үндэһөөрнь һэльбэн шэнэлэлгэһээ энэ хүдэлмэри эхилэгдэһэн юм. Оньһожоруулагдамал столярна шэнэ цех, шэнэ пилорама ашаглалгада оруулагдаа. Шэнэ оньһон техникэ, технологи нэбтэрүүлхэ харюусалгатай даабари бэелүүлгые ахалагша мастер, коммунист С. Б. Доржиев хэнамжатайгаар, шадамараар хүтэлбэрилөө. Энэ хүдэлмэри мүнөөшье хэгдэжэ байнхай.

Богони болзорто хирпиисын заводой мантан томо пээшэн заһабарилагдаа, хирпиисэ ябталан табиха автомат түхеэрэлгэ хабсаргагдаа. Иигэжэ ажалай бүтээсэ эрид дээшэлхэ юм. Үнгэрһэн жэлэй туршада тус заводой коллектив һулаар ажаллаа гэжэ тэмдэглэлтэй. Бүхыдөө 123 мянган хирпиисэ даабариһаа дутуу үйлэдбэрилэгдөө гэхэ гү, али түсэб 95,9 процент дүүргэгдэһэн байха юм. Эндэ оньһон техникэ бүтээсэ багатайгаар ашаглагдаа, ажалшадай хүдэлмэридөө ерээгүй байһан 7 ушар тохёолдоо. Жэл соо 900 гаран ажалай үндэр миин хосороо. Заводой коллектив эдэ дутуу дундануудаа шүүмжэлхы ёһоор сэгнэжэ, хирпиисэ гаргаха январиин түсэб сүм дүүргэбэ.

Цехэй үйлэдбэриин подразделенинүүдтэ продукциинь өөрынь үнэ сэн доошолуулха хэмжээнүүд абтана. Үнгэрһэн жэлдэ түсэбөөр хараалагдаһанһаа 58 мянган түхэригэй барилгын материалнууд алмагдаа. Гэхэтэй хамта, модо болбосоруулгын мастерскойдо үйлэдбэрилэгдэһэн зүйлнүүдэй сэн түсэбөөр хараалагдаһанһаа дээгүүр байба. Манай цехтэ бэлэдхэгдэһэн 1 түхэриг продукцида 1 түхэриг 25 мүнгэн гаргашалагдаа. Ашаг олзо асардаггүй олон тоото гаргашануудые усадхаха, бүтээгдэһэн продукциин үнэ сэн доошолуулха, тэдэнэй шанар һайжаруулха зорилгонууд табигдана.

Бүтээгдэһэн продукциин шанар стандартын эрилтээр шалгагдана. Үнгэрэгшэ жэлэй кварталнуудай һүүлшын һарануудта бүтээгдэһэн түмэр-бетоной, модон зүйлнүүдэй, хирпиисын шанар хангалтагүй гэжэ тодорхойлогдоо һэн. Дахинаа нэгэ жэгдээр, голодоһогүйгөөр ажаллахын тулада журам, гурим наринаар сахиха, түүхэй эд бэлэдхэхэдээ, болбосоруулхадаа технологическа эрилтэнүүдые хазагайруулхагүй, зэр зэмсэг, оньһон түхеэрэлгэнүүдые дүүрэн хүсэндэнь ашаглаха зорилго табигдана. Бригадануудай коллективүүд 1986 оной социалис уялгануудые абахадаа, продукциин шанар дээшэлүүлхэ гэжэ хараалаа. Жэшээнь, түмэр-бетон зүйлнүүдые үйлэдбэрилэн гаргадаг Ф. И. Туркинагай толгойлдог бригада гэр байрын ханануудые нэгэдэхи категоридо хүрэмөөр үйлэдбэрилхэ, А. С. Лапердинай хүтэлбэрилдэг модошо дархашуулай бригада бүтээһэн зүйлнүүдээ элдэб химическэ бодосуудаар бүхэлжэ, жэгдэрүүлжэ, мүнөөнэй эрилтэдэ хүрэмөөр шэмэглэхэ байна.

Бригадна подрядай гуримаар барилгын материалнуудые үйлэдбэрилгэ ашаг үрэ ехэтэй гэжэ ажабайдал гэршэлнэ. Манай цехэй бүхы хүдэлмэришэдэй 85,5 процент ажал эмхидхэлгын түрүү аргаар ажаллана. Ажахын тоосоондо 3 бригада оруулагданхай. 70,4 процент хүдэлмэришэд ажалда хабаадаһанай коэффициент хэрэглэн салин хүлһэ, мүнгэн шан абана. Байгша ондо А. П. Александровай хүтэлбэрилдэг модо хюрөөдэгшэдэй, А. С. Лапердинай модошо дархашуулай, А. А. Жданюгай ударидадаг избёосхо бутаргагшадай бригаданууд ажахын тоосоондо оруулагдахань. Январь һара соо бригадануудай, мүн бригадирнуудай, тиихэдэ хүдэлмэриин газарай аттестаци үнгэрөө. Ажалай журам шангадхаха, архидалгагүй байдалай түлөө тэмсэхэ, хүдэлмэриингөө газарта эмхитэй, ашаг олзотойгоор ажаллаха талаар социалис уялганууд баталагдаа.

Комбинадай захиргаанай захиралтаар манай цех 120 мянган түхэригэй арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа байгша ондо үйлэдбэрилхэ, түсэбтэ табан жэлэй туршада бүхыдөө нэгэ миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилэн гаргагдахаар хараалагдаа. Хүн зондо барилгын материалнуудые худалдахаһаа гадуур үмсын гэр байра бариха, заһабарилха, теплицэнүүдые олоор бариха, мүн үхибүүдэй болон кухниин мебель һайн шанартайгаар бүтээжэ шадаха мэргэжэлтэдые һургаха тодорхой түсэбүүд бии.

1986 ондо үйлэдбэриин гол участогуудта һэльбэн шэнэлэлгын хүдэлмэри үргэн дэлисэтэйгээр ябуулагдаха. Мүн тиихэдэ ой модоной, бусад түүхэй эдэй баазые үргэдхэхэ, бүтээсэ ехэтэй оньһон түхеэрэлгэнүүдые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ талаар хэмжээнүүд бэелүүлэгдэнэ. КПСС-эй XXVII съездые ажалай амжалтаар угтаха зорилготой цехэй коллектив түсэбтэ даабаринуудаа, абаһан социалис уялгануудаа сүм дүүргэхын түлөө тэмсэжэ, хүдэлмэриингөө оншо, дэлисые буурууланагүй.

Ч. ШАГДУРОВ,
Зэдын комбинадай барилгын материалнуудай цехэй начальник.

КПСС-эй XXVII съездые УГТУУЛАН

Хүтэлбэрилэгшын оролдолгоор

Шергинэ тосхондо оршодог гахайн фермын байдал нэгэ үедэ бирагүй, гээгдэлһээ гарадаггүй коллектив гэжэ нэрлүүлһэншье байха. Иимэ ушар совхозой дирекциин, партийна организациин һанаа зоболхо зобооһон, мүртэнь оруулхын тула али болохо арга бэдэрһэншье юм.

Энэ фермын коллективые толгойлмоор абьяастай хүн олдожо үгэнгүй түбэг ушаруулһан. Шахардуу байдалай тохёолдожо байха үеэр Буряадай хүдөө ажахын институт дүүргэһэн нютагайнь хүбүүн бусажа ерээ һэн. Коммунист, залуу мэргэжэлтэ Анатолий Бусовиковто энэ тушаал даажа абыш даа гэжэ Хандалын совхозой хүтэлбэрилэгшэд дурадхаба.

Дирекциин парткомой үзүүлһэн этигэл найдабарие Анатолий Андреевич харюулха гэжэ ехэ оролдолго гаргаа. Даaһан хэрэгтээ угаа шуналтайгаар хандаһан байгаа. Хуушанайнгаа гуримаар хүдэлжэ яажа болохоб. Гахайшадай хэдэг ажал хүнгэдхэхэ, оньһожоруулха шухала гэһэн бодолдо абтаһан залуу коммунист түрүүшын үдэрһөө фермын коллективэй хүдэлмэриие эрид хубилгаха хэмжээнүүдые абажа эхилээ һэн.

Түбхын түрүүн транспортер тодхуулаа, гахайнуудта тэжээл тараажа үгэхэ хүндэ хүдэлмэриие оньһожоруулха арга олоо. Гахайшадта ямар амар болоо гээшэб. Анатолий Андреевичэй үүсхэлээр фермын малшад ажалай эмхидхэлэй бригадна подрядай гуримда оронхой. Бригадын совет эмхидхэгдэнхэй. Энээн дээрэл фермын коллективэй ажабайдалай шухала шухала асуудалнууд шиидхэгдэдэг, хэндэ хэды шэнээн салин хүлһэ үгэмөөр байһаниинь тодорхойлогдодог шуу. Мүнөө эндэхи гахайшад һарадаа дундаа зэргээр 250—300 түхэриг хүрэтэр салин абана.

Гахайда эдюулхэ тэжээл эндэ элбэг. Тэжээлэй микрободосуудаар, дрожжоор, загаһа мяханай гурилаар, хартаабха болон морхообор таһалдаха ушар усадхагданхай. Иимэ байдалтай байһан гахайшад урматайгаар хүдэлнэ ха юм. Тарган ондо орожо байһан ехэ гахайнуудһаа һайн поршоонхо абтана. Тиимэ байхадаал задарюунаар түлжэнэ, түргэн томо болоно.

КПСС-эй XXVII съездые нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө тэмсэжэ байһан гахайшад толгой бүриин шэгнүүрые сүүдхэ соо 400 гаран граммаар нэмээжэ шадана.

Коммунистын хүтэлбэрилдэг коллектив 1986 оной социалис уялга абанхай. Жэлэй туршада гурба мянганһаа үсөөн бэшэ поршоонхо абаха, сүүдхэ бүхэндэ тэдэнэй толгой бүхэнэй шэгнүүрые 400 граммһаа бага бэшээр нэмээхэ, үүлтэр һайнтай 700 толгой гахай ажахынуудта худалдаха гэһэн зорилго уялга соонь бэшэгдэнхэй.

Б. СОТНИЧ,
манай штатнабэшэ корр.

Кабанскын район.

ЗОРИЛГОНУУДАА ЗҮБШЭН ХЭЛСЭЭ

Һаяхан Ивалгын районой арадай ажахын түрүүшүүлэй зүблөөн боложо, тэндэ 1985 ондо ажалша коллективүүдэй хэһэн ажалай дүнгүүд, мүн арбан хоёрдохи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ хараалагдаһан түсэб, уялгануудаа амжалтатайгаар бэелүүлхэ зорилгонууд зүбшэн хэлсэгдээ. Түрүүшүүлэй энэ зүблөөн дээрэ арадай депутадуудай районно Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. Б. Чимитов дэлгэрэнгы элидхэл хэһэн байна.

КПСС-эй XXVII съездын хүндэлэлдэ зорюулжа социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлһэн районоймнай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд гүрэндэ орооһо таряа тушааха түсэбөө урагшатайгаар бэелүүлһэн байна. Тиихэдэ Оронгын, «Сэлэнгэ» совхозуудай, Ивалгын ОПХ-гай, һуралсалай «Байгал» ажахын таряашад Эхэ орондоо таряа тушааха табан жэлэйнгээ даабарие дүрбэн жэлдэ дүүргээ һэн. Мүн гүрэндэ мяха, үндэгэ худалдаха түсэб бэелүүлэгдээ. Хододоо түрүү зэргэдэ ябадаг «Пригородный», «Заветы Ильича», «Сэлэнгэ» совхозуудай, Улаан-Үдын шубуунай фабрикын, хүдөө ажахын техникумэй һуралсалай ажахын коллективүүд арбан нэгэдэхи табан жэлэйнгээ түсэбые сүм дүүргээ юм. Тэрэшэлэн районой промышленна предприятинуудай дундаһаа Ивалгын модоной ажахын, Улаан-Үдын госпромхоз, Госкомсельхозтехникын Оронгын отделени онсо амжалтатай байба.

Гэхэтэй хамта район гүрэндэ һү, нооһо худалдаха түсэбөө дүүргээгүй гэжэ элидхэл дотор тэмдэглэгдээ. Промышленна предприятинууд горитойхон продукци арадай ажахыда үгөөгүй. Тусхайлбал, нёдондо Ивалгын кондитерскэ фабрикын коллектив 700 мянган түхэригэй продукци гүрэндэ тушаагаагүй.

Зүблөөндэ хабаадалсаһан ажалай түрүүшүүл элидхэл тушаа үгэ хэлэхэдээ, районой олохон ажахынуудта һаалиин мал, хони үсхэбэрилхэ һалбарида онсо анхарал хандуулагданагүй гэжэ тэмдэглэбэ. Энээнһээ уламжалан һүүлэй үедэ илангаяа һү һаали эрид доошолоо. Жэшээлбэл, нёдондо «Восьмое марта» колхоз үнеэн бүхэнэйнгөө һү шэмые урзанданайхиһаа 380 килограммаар, харин Ивалгын ОПХ-129 килограммаар доошолуулһан байна.

Энэ хугасаа соо районой ажахынуудта гансашье хонид бэшэ, мүн түлгэ, хурьган олоор гарза хоролтодо ороо юм. Илангаяа абтаһан хурьгадай үхэл гарзада ороһонһоо уламжалан, нёдондо районой ажахынууд бүхы дээрээ 100 эхэ хонин бүриһөө оройдоол 55 хурьга түлжүүлһэн байна. Тиин гэһээ һуралсалай «Байгал» ажахын, Оронгын совхозой «Восьмое Марта» колхозой хонишод нёдондо 100 эхэ хонин бүхэнһөө оройдоол 45 хурьга тэнжээгээ.

Арадай ажахын түрүүшүүлэй зүблөөндэ үгэ хэлэһэн Ивалгын ОПХ-гай һаалишан Г. Петрова, Сотниковой шубуунай фабрикын шубуушан В. А. Максимова, «Заветы Ильича» совхозой профкомой түрүүлэгшэ Г. Э. Санжиев гэгшэд түрэл коллективүүдэйнгээ хэжэ байһан ажал тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрөө. Илангаяа малай үбэлжэлгые эмхитэй һайнаар үнгэргэжэ, ашаг шэмыень дээшэлүүлхээр ябуулжа байһан хүдэлмэри тухайгаа тоггожо хэлээ.

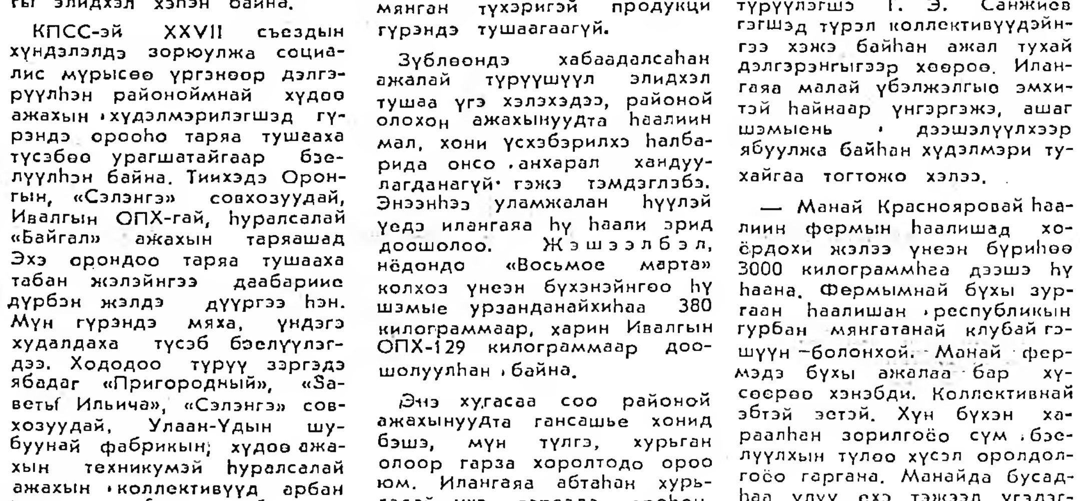
— Манай Краснояровай һаалиин фермын һаалишад хоёрдохи жэлээ үнеэн бүриһөө 3000 килограммһаа дээшэ һү һаана. Фермымнай бүхы зурғаан һаалишан республикын гурбан мянгатанай клубай гэшүүн болонхой. Манай фермэдэ бүхы ажалаа бар хүсөөрөө хэнэбди. Коллективнай эбтэй зэтэй. Хүн бүхэн хараалһан зорилгоёо сүм бэелүүлхын түлөө хүсэл оролдолгоёо гаргана. Манайда бусадһаа үлүү ехэ тэжээл үгэдэггүй. Бидэ бүхы тэжээлээ заабол шакаржуулаад малдаа эдюулнэбди. Үнеэдээл һайнаар харууһалха, һааха хэрэгтэй. Арбан хоёрдохи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ түйлаһанаа улам батадхаhал хүсэлэнтэйбди, — гэжэ Ивалгын ОПХ-гай суута һаалишан Л. Надточеева үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ.

Ажалай түрүүшүүлэй заншалта энэ зүблөөндэ КПСС-эй Ивалгын райкомой нэгэдэхи секретарь А. П. Цымбалюк, КПСС-эй Тарбагатайн райкомой секретарь Н. С. Трифонова үгэ хэлээ.

Зүблөөндэ хабаадагшад арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлэй социалис уялгануудые баталан абаа. Ивалгын районой хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд байгша ондо 17 мянган тонно таряа, 34 мянган тонно хартаабха, 9 мянган тонно овощ, 3800 тонно мяха, 8800 тонно һү, 156 тонно нооһо, 165 миллион үндэгэ үйлэдбэрилжэ, Эхэ орондоо 750 тонно орооһо таряа, 2000 тонно хартаабха, 6400 тонно овощ, 3650 тонно мяха, 7700 тонно һү, 815 центнер нооһо (сэбэр утаһаарнь тоолоходо), 155 миллион үндэгэ худалдаха зорилго хараалаа.

Энэ зүблөөндэ малай тоо толгой олошоруулха, промышленна продукци бүтээн гаргаха, барилга хэхэ талаар тодорхой зорилгонууд хараалагдаһан байна. Эсэстэнь Ивалгын, Тарбагатайн районуудай ажалшадай хоорондохи социалис мүрысөөнэй хэлсээн нэгэн дуугаар баталагдан абтаа.

А. НАГАСЛАЕВ,
манай штатнабэшэ корр.

АМАРАЙ ОБЛАСТЬ. БАМ-ай ниислэл хото гэжэ суурхагдаг Тындэ байгуулагдаһаар арбан жэлэйнгээ ойе һаяхан тэмдэглэбэ. Богони болзор соо тэрэ гэр байрын болон социальна-соёлой барилга үргэлжэлэн эрхилжэ ябуулагдаа. Тиин 260 мянган дүрбэлжэн метр юрэнхы талмайтай гэр байранууд, 5 һургуули, хүүгэдэй 8 ясли-саад, 22 магазин бодхоогдоо. Мүнөөшье БАМ-ай ниислэлэй барилга үдэрһөө үдэртэ үргэдэжэ байнхай. БАМ-айхид ниислэлээ үйлэдбэриин эрхим үрэ дүнгүүдтэй, үндэр соёлтой ба жэшээтэ ниитын журамтай город болгохо талаар үүсхэл гаргаад, тэрэнэйнгээ түлөө тэмсэл эхилэнхэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Тындын гол үйлсэ—Улаан Пресня—харуулагдана. Тэрэниие Москвагай барилгашад бодхоогоо юм.

ТАСС-ай фотохронико.

МАНАЙ ТАЙЛБАРИЛГА

НЭМЭЛТЭ ТҮЛБЭРИ

Алас-Дурна зүгэй, Буряадай АССР-эй болон Шэтын областиин урда районуудта байһан предприятинууд, эмхи зургаанууд болон организацинуудта хүдэлдэг хүдэлмэришэн болон алба хаагшадай салин хүлһэндэ хүдэлмэриин таһалгаряагүй стажай түлөө нэмэлтэ түлбэри түлэхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй тогтоол һаяхан тунхаглагдаа. Тус тогтоолые тайлбарилжа үгэхыень «Известиин» корреспондент СССР-эй Госкомтрудай коллегиин гэшүүн, ажалай болон социальна асуудалнуудай талаар нэгэдэмэл таһагай начальник, экономическа эрдэмэй доктор, профессор Л. Э. Кунельскиие гуйһан байна.

— Манай орон үргэн ехэ, тиимэһээ хүнүүдэй ажаһуудаг ба ажалладаг элдэб нютагууд эрхэ байдалайнгаа талаар нилээд ехэ илгаатай юм. Тиимэһээ эдэ илгаануудынь ажалай түлбэриие нютаг нютагай талаар гуримшуулха эрилтэ табидаг байна. Бусад талаараа адли тэгшэ эрхэ байдалда хүдэлдэг хүнүүдэй салин хүлһые 15 процентһээ (Баруун Сибириин урда областьнуудта) 100 процент хүрэтэр (Чукоткын автономито округ, Хойто Мүльһэтэ далайн олтирогууд) дээшэлүүлхэ арга олгодог районно коэффициентнүүд хэрэглэгдэдэг байна. Энээнтэй хамта хүдэлмэриин таһалгаряагүй стажай түлөө нэмэлтэ түлбэри түлэхэ гурим Холын Хойто зүгтэ, тэрээнтэй адлирхуу гэжэ тоологдодог районуудта, Коми АССР-тэ, Архангельска областьда, Карелиин АССР-тэ хэрэглэдэг байха юм. Районно коэффициентһээ илгаань гэхэдэ, энэ нэмэлтэ түлбэри абахын тула предприяти болон эмхинүүдтэ хүдэлмэриинь стаж заатагүй таһалгаряагүй байха ёһотой. Тиигэжэ энэ ябадал тус районуудта гансашье хүдэлмэрилэгшэдые ерүүлхэ бэшэ, харин кадрнуудые тогтонижоруулха, тогтууритай ажалша коллективүүдые байгуулха эгээл аша үрэтэй арга нүхэсэл болоно гээшэ.

— Эдэ хэмжээнүүдэй ашаг үрэнь юугээр батадхагдана гээшэб?

— Хүдэлмэриин таһалгаряагүй стажай түлөө нэмэлтэ түлбэри түлэдэг районуудта ехэнхидээ, бусад районуудта оршодог иимэрхүү предприятинуудта орходоо, кадрнуудай ажалһаа гараха, ороход ябадал нилээд бага байха юм. 1972 ондо иимэ нэмэлтэ түлбэри түлэдэг болоһон Коми АССР-ые, Карели болон Архангельска областиие жэшээ болгон хаража үзэе. Тэрээнһээ урда тээ ажалшадай хүдэлмэриһөө гараха, ороходо ябадал ороной дунда зэргын хэмжээнһээ дээшэ байһан юм. Харин 1984 ондо тэрэнь 1,7—1,8 дахин бага боложо, мүнөө дунда зэргын хэмжээнһээ доошо болонхой. Ажалай журам бэхижээ, тиигэжэ үйлэдбэриин үрэ дүнгүүдтэ һайнаар нүлөөлһэн байха юм.

— Тогтоол дотор заагдаһан районуудта нэмэлтэ түлбэри үгэхэ гурим ямар гээшэб?

— Эдэ районуудай бүхы хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай нэмэлтэ түлбэри абаха эрхэ олгохо хүдэлмэриин стаж 1986 оной январиин 1-һээ тоологдожо эхилхэ (урдахи бүхы стажынь хараада абтахагүй). Шэнэ газарта хүдэлжэ эхилһэн түрүүшын жэлнүүдтээ кадрнууд ажалаа һэлгэдэг гэжэ мэдээжэ бшуу. Тиихэдээ тэдэ коллектив соогоо һуурияа үшөөл олоогүй, ажал хүдэлмэридөө дадаагүй байдаг гэшэ. Энээниие хараадаа абажа, түрүүшын нэмэлтэ түлбэри, таһалгаряагүйгөөр нэгэ жэл хүдэлөөд байхадань, түлэгдэхэ, тэрэнэй хэмжээниинь салин хүлһэнэйнь 10 процент болохо. Гурбан жэл үнгэрөөд байхада, нэмэлтэ түлбэринь 20 процент болохо, харин 5 жэлэй һүүлээр 30 процент болохо байна. Үшөө нэгэ шухала зүйл гэхэдэ, нэмэлтэ түлбэриин хэмжээн һара бүри, урдахи һарын салин хүлһэнэй үндэһөөр тодорхойлогдохо юм. Ондоогоор хэлэбэл, хэрбээ таанад ямар бэ даа һарада һайн хүдэлмэриингээ түлөө шан абаһан гү, али ажалай бүтээсэ дээшэлүүлжэ, ехэ мүнгэ олоһон байбалтнай, нэмэлтэ түлбэриин хэмжээн тэрэл хэмжээгээр дээшэлүүлэгдэхэ байна. Тиигэжэ ажалай бүтээсэ ба шанарые дээшэлүүлхэ үшөө нэгэ нэмэлтэ арга нүхэсэл бии болоно бшуу.

— Нэмэлтэ түлбэри тодорхойлходоо, салин хүлһэнэй дээдэ хэмжээн гэжэ байха юм гү?

— Байха. Тэрэмнай районно коэффициент болон олон жэлдэ хүдэлһэнэй түлөө урмашуулгын түлбэригүйгөөр 300 түхэригэй хэмжээтэй байха. Хэрбээ салин хүлһэнэй энээнһээ дээшэ байбал, нэмэлтэ түлбэри гансал 300 түхэригһөө тоологдон гаргагдаха. Жэшээлхэ тоолоожо үзэе. Иимэ ушарта хүдэлмэриин таһалгаряагүй стажай жэлэй үнгэрөөд байхада, нэмэлтэ түлбэри 30 түхэриг, гурбан жэлэй үнгэрхэдэ — 60 түхэриг, табан жэлэй һүүлээр 90 түхэриг болохо байна.

— Салин хүлһэнэй нэмэлтэ түлбэри хадаа үйлэдбэриин зорилгонуудые шиидхэлгэдэ, хүн зоной һуудал ажалые дээшэлүүлгэдэ туһалха гэшэ. Теэд энэмнай хараалагдаһан Буряадай АССР, Алас-Дурна зүг, Шэтын область гэһэн районуудай хүгжэлтэдэ ямар удха шанартай байхаб?

— Нэгэдэхеэр, индустриальна талаараа хүгжэнги районууд тухай эндэ хэлэгдэнэ гэшэ. Жэшээнь, эндэмнай Хабаровск, Владивосток, Шэтэ, Улаан-Удэ, Благовещенск гэхэ мэтэ томо хотонууд оршодог. Тэрэшэлэн олон шэнэ предприятинууд, үргэн хэмжээтэ ажахын бааза байгуулагдана.

КПСС-эй XXVII СЪЕЗДЫН ДЕЛЕ

Адар ехэ ара нюргаяа тэбхылгэн зүүн хойшоо һунаһан Хүрбын шэлэнүүдэй баруугаар оршодог Шэбэрэй жалгаар үдэшын жабарай хүйтэн амисхаалаар үлеэжэ захалхадал, газаа үнэхөөрөө жэхымээр шэмэрүүхэн болошобо. Георгий Мархаевич задалагдаһан һүриһөө үлэһэн һүүлшынгөө аарба тэргэтэй үбһэ тушаажа абаһанай удаа хурьгалха дүтэлһэн хонидоо эрьен хараба. Һүүлээрнь хурьгадайнгаа уурал бааяма дулаахан байра тээшэ аалихан гэшхэлнэ. Хони, хурьгадай үргэн уужам байрын үүдэ татажа орохын тэндэ урдаһаань Гунда-Самба гаража сошоон алдаад:

— Та яагаа түргэн ерэбэт? Хоёр һүриеэ дууһыень зөөжэ асарба гүт? Бидэ хурьгадаа хүхүүлхэеэ бэлдэжэ байнабди. Галя хээтэй эндэ байра соо. Һаяхан гараһан эхирнүүдые хүхүүлжэ, уурагтань садхаажа байгаа һэн. Би үбһэ асархамни, — гээд, богонихон аргамжаяа ябууд дундаа гартаа орёоһоор саашаа гүйшэбэ.

Ахалагша хонишон Георгий Бимбаевай хэхэ ажал эндэ бии даа. Абтаһан хурьгад үдэр бүхэндэ олошоржол байха. Тиихэдэнь байра соохи хаамагуудаа ондоохоноор тааралдуулжа, уужам болгохо хэрэгтэй. Мүн һүниндөө түрэһэн хонидоо хурьгатайнь амяарлахаар баһал олохон хаамагууд бэлдэгдэнэ. Эдэ бүгэдэеэ хэжэ дүүргэһээр, түллэһэн хонидоо байрадань оруулжа, хурьгадтайнь ниилүүлһээр байтарнь, газаа нилээд орой болошобо. Бүхыдөө дүрбэн зуу шахуу хурьга абаһан эндэхи хонишодто мүнөө эгээл туха сүлөөгүй сагынь хүрэжэ ерэнхэй.

Бүри оройхон, һүниин 11 часһаа үнгэржэ байхада, арайхан лэ ажалаа дүүргэһэн хонишод, хурьгашад һубариһаар дулаахан гэртээ орожо, одоол сүлөөтэй болоһондоо амарнад. Ута сагаан гэрэйнь уужам салуу баруун холбоонь, нэгэ доро таба-зургаан хүнэй юрэгэшэлдэн ороходо, гэнтэ уйтарһандал үзэгдэхэ юм. Георгий Мархаевичай даадаг эхэ хонидой отарада хурьгадые абажа түлжүүлхэеэ ерэһэн Гармажаб, Гунда-Самба Будажаповууд, трактористаар ажалладаг Шираб хүбүүниинь, мүн Улаан-Үдын хүдөө ажахын техникумһээ ерэһэн басаган — бултал үдэшынгөө эдеэнэй бэлэн болохые хүлеэн, телевизорээр дамжуулга һонирхон харанат.

— Үнэн ёһодоо би хурьгашан бэшэ гээшэб. Намда түлгэнүүд даалгагданхай. Тиихэдэ Ширабнай тракгортаа ажалладаг, үдэшэ сүлөөтэй байхадаа хамһалсана гээшэ. Эхэ хонидой отарада манай бэри — Лодоймнай һамган Клара хүдэлдэг. Мүнөө Улаан-Үдэ ошонхой. Дээдэ һургуулида шалгалтаяа тушаана. Ехэ хүбүүн Лодоймнай эндэхи отделениин зоотехник болонхой һэмнай. Шэнэ жэлэй эхинһээ эндэ тушаал даажа абаа юм. Эдэ һуугшадта хурьга абажа түлжүүлхэ харюусалга даалгагданхай, — гэжэ Георгий Бимбаевай наһанайнь нүхэр Галина Цыреновна дэлгэрэнгыгээр тайлбарилха юм.

Эгсэ гушан нэгэдэхи жэлээ хонишоноор хүдэлмэрилжэ байһан Георгий Мархаевичай наһанайнь намтар нютагайнь үетэнһөө бага зэргэ ондоохон гэхэ гү, али ажабайдалайнь зүргэ эхинһээ нилээд хүшэр хүндэ байгаа. Тодорхойлбол, хоёр наһатайдань хайрата эхэнь, удаань һаял долоотойхон боложо, эхин класста эрдэмэй дээжэдэ һураха үедэнь эсэгэнь наһа баража, нэрэ нэрлүүлжэ, уг гарбалаа үргэлжэлүүлхэ ганса хүбүүгээ хоёр эгэшэнэртэйнь орхёо ха юм.

Хатуу шэрүүн үхэлтэ дайнай хүндэ хүшэр үе сагта үншэрһэн гурбан үридэ, абаһаар үндыжэ, үльма дээрээ бодохоньшье хэсүүхэн һэн. Эдэ гурбанай эгээл эгэшэнь болохо Ешэ-Һамажабта булын бүхы хүндэ ашаан тудаа ааб даа. Хүршэлэн һуудаг хүн зонойнь, гүрэн түрын туһаламжаар үншэрһэн эдэнэрнай хүнэй зэргэдэ гаража, нютаг нугадаа суурхамаар үнэр баян айл боложо түбхинэһэниинь энэл даа.

Георгий Мархаевичһаа наһанайнь намтар тухай асуубал, тодорхой харюу хүлеэлтэгүй. Өөрыгөө магтаха, һайрхаха абари зангүй энэ нүхэрнай хөөрэлдөөнэйнгөө гол һудалые ямархан шадамараар бэеһээ холодуулна гээшэб гэжэ гайхаа һэм.

Түрэһэн нютагтаа үндыжэ, хүбүүдэй зэргэ хүдэр болоһон Георгий хуби заяагаа Галитай ниилүүлжэ, айл бүлэ болоһоор лэ, тэрэ холын Баргажанай районой

ТАЛЫН БҮРГЭДЭЙ ХЭТЫН НИИДЭЛГЭ

Жамсо Тумуновай түрэһөөр 70 жэлэй ойдо

Ж. ТУМУНОВ

ДАГ МҮНХЭДӨӨ НАРАН

үнхэдөө наран,
ир залуу наһан,
лэ бү хараяа,
ан газартань
сараа!
улангир далиис,
залаһан һалхиие
бата жагсаалаар,
й барисаагаар.
залуу үе,
ёо дуугаа үгэе!
айбанай хэрэгтэ,
мсэлшэдэй
зэргэдэ.

Жабхаланта дуугаараа,
Улаан туг, суугаараа
Дайсаниие зайлуулая
замһаа,
Дайе унтарааябди заал
һаа.
Хүгжэнэ баатар угтай
Түрэл һайхан оромнай.
Дабхина урагшаа Китай,
Хани Корей, эблэрэлнай.
Мандаг мүнхэдөө наран,
Манай эдир залуу наһан!
Һалаг хэтэдээ шаара!
Дайе үүдхэгшэ, хяара!
1950.

ДУУША БАСАГАНДА

агуугаар дуула,
рэниеш уула,
да, нугамнай,
рэһэн нютагнай!
уула хүн тухай,
н сэдьхэл тухай,

Амидаралта ажал тухай,
Ашата эрдэм тухай.
Аялгаш гоёор найраг,
Аглаг дайдаар айлшалаг,
Далайн долгёор эбхэрэг,
Далита шубуунтай урилдаг!

Н НАМАЯА МАРТААРАЙ

агаан саһанай
орожо байгаашье һаань,
арахан нюдэнэйнгөө
уналан байгаашье һаань,
эн намая мартаарай,
жа шамдаа ерэхэлби.

хара һалхинай
үүен байгаашье һаань,
а зүрхэнэйнгөө
ажаран байгаашье һаань,
эн намая мартаарай,
жа шамдаа ерэхэлби.

хэ тэмсэлэймнай
рхэтэй болоошье һаань,
һан намһаа
бэшэг ядаашье һаа,
эн намая мартаарай,
жа шамдаа ерэхэлби.

УУЛЫН ҮНДЭРҺӨӨ

үдэр манаяа сараад,
нютагнай һэбшээлэн байна.
нүхэрни дайсанаа дараад,
артельдээ ажаллан байна.
мүрысөөнэй эбхэрээн соо
одоёо яларуулан байна.
а моримни хазаар дараад,
харгыгаар табилуулжал ябана.
нүхэрни бэеэ зэһээд,
ар тарягаа хадажал ябана.
машинын хүнхинөөн дундуур
аг аялгаар зэдэлүүлэн ябана.
нүрэмнай долгёор наадаад,
а шубуудые үлгыдэн байна.
хэрни ажалаа дүүргээд,
уулимда хүлеэгээд байна.
уулимда намая угтаад,
тэмдэгтэ миһэлзэн байна.

ЖАМСО ТУМУНОВАЙДА 70 наһанайнь ойн баяр дээрэ мүнөөдэр һуулсажа байха байгаабди. Юунэйш боложо байгаа һаань, хүйтэн халуун гэлтэгүй, түрэһэн үдэрөө тэмдэглэхэл байгаа даа! Тиимэл хүн һэн...

Зохёолой ажал Жамсын анхан эрхилжэ захалхадань, Буряадай үндэһэн уран зохёол эдир наһандаа эдеэшэжэ байгаа. Мүнөө манай алтан жаса дээрэ бии болоод байһан томо томо романууд, ехэ ехэ поэмэнүүд, зүрхэ хүдэлгэмэ зүжэгүүд һаял бэшэгдэжэ гү, али зариманиинь үшөөл «лагбан соогоо» зандаа байгаа.

1936—1939 онуудай үеэр, илангаяа Улаан-Үдэдэ хүдөө ажахын коммунис һургуулида һуралсажа эхилхэдэнь лэ, Жамсо Тумуновай поэтическэ хоолой агаарай долгиндо анхан соностожо, гуурһан, саарһан дээрэ голтой боложо, үдэр бүри үлүү урагаар, һара бүри һайхан гоёор, жэл бүри жэрьеэ шангаар мүлигдэн ерээ, аялга хухалгаар уян, удха найруулгаар баян боложо байба.

Энэ үедэ манай арадай үндэһэн уран зохёол гээшэ, улам үргэнөөр һуурижажа, үндэһэ бататайгаар ургажа байгаа бшуу. Тэрэниие саашадань хүгжөөхэ табисууртай, хүдөө нютагуудһаа һургуули хэхээр ерэжэ байһан бэлигтэй бэрхэ залуушуул олошоржо, жэгдэржэ, мэргэжэжэ байба. Тэдэнэй дунда Жамсо Тумуновай сарюун шарай, дорюун хоолой улам элирхэй, нугархай болоһоор үзэгдэбэ.

Залуу наһанай богоһо
дээрэ
Залан сэхэ зогсожо
байнаб.
Шэн бодолой орьёл оодэ
Шэнэ һаналаар дабхин
ябанаб.

Игээд лэ уран зохёолшо Жамсо Тумуновай уран харгы унгияа табяа юм.

1938 ондо «Сэсэгмаа» гэжэ томо зүжэгынь бэшэгдэжэ, буряад драмын театрай сценэ дээрэ наадагдаад, олоной анхарал гансата татаба. 1940 ондо «Зүжэгүүд» гэжэ гаршалагдаһан түрүүшынь ном тусгаар хэблэгдэбэ. Тэрээн соонь «Сэсэгмаа», «Хилэ дээрэ», «Шоолой» болон бусад хэдэн драматическа зохёолнуудынь хэблэгдэһэн байха юм.

ТИИН БАЙТАР... Дайн! Совет арадай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайн...

Одер мүрэнэй долгиие
Онгосоор удар татуулаад,
Берлинэй шэрэм боолтые
Бэлигэй ошоор хайлуулаад,
Байгал, шамда бусахалби,
Баяраа шамтаяа
хубаалдахабди,—

гэжэ дуулаад лэ, эрэлхэг нүхэрнай сэрэгэй албанда мор-

ТҮРЭЛ ЛИТЕРАТУРЫМНАЙ ОМОГОРХОЛ

доо бэлэй. Тээд зохёолойнгоо ажалда сүлөө оложо ядаагүй, ами дараха агшан сагаашье уран бүтээлдээ хэрэглэжэ шадаа. Зүгөөр гуурһаниинь жада мэтэ хурса боложо үгөө. Энээн тухайгаа өөрөө иигэжэ бэшэһэн байдаг:

«1941—1942 онуудай хүндэ шэрүүн үедэ би ябаһан лэ газартаа: машина дээрэшье, вагон соошье, полигон дээрэшье, магазин соошье, һуралсалай походой ойр зуурын забһарлалгын үедэшье,— хаа хаана илгадгүй, зэрлиг фашистнуудай түрилтые эсэргүүсэн, хүдэр баатар үбсүүгээрээ хада хабсагай мэтэ хаалта хэжэ бодоһон совет хүнүүдэй габьяа жабхалан тухайда, мухэшэгүй зориг ба шэшэршэгүй гар тухайда һонирхолтой хөөрөөнүүдые соносогшо һэм. Эдэ хөөрөөнүүдэй нэгэнһээ «Талын бүргэд» гэжэ рассказ бии болоо һэн...»

Тэрэ рассказынь бусад тиимэ зохёолнуудтайнь хамта, 1941 ондо Улаан-Үдэдэ ном боложо гараба. Жамсо Тумуновай зохёолнууд 1952 ондо «Мартагдашагүй үдэрнүүд» гэһэн нэрэтэйгээр, авторай өөрэйнь оршолтойгоор хэблэгдэһэн юм.

Жамсо Тумунов 1944 ондо фронтын түрүү шугамда, дайнай халуун гал бурма соо ороходоо, офицерскэ сүүмхэ соогоо «Эхын юрөөлөөр» гэһэн поэмын номтой (тэрэнь 1942 оной эсэс багта Улаан-Үдэдэ хэблэгдэһэн), «Талын бүргэд» гэһэн рассказуудай номтой, мүн бэшэгдэжэ захалһан томо зохёолнуудай эхин хуудаһануудтай, элдэб тэмдэглэлнүүдтэй, толгой соогоо бүри олон захатануудай бодомжонуудтай омог алхалан ябаа.

Хүсэлөө дүүргэлсэжэ, хүлэгөө һүүлдэлсэжэ ерэһэн Тумуновай зоригжонхой сэдьхэл сооһоо хурса удхатай, хурдан мүрнүүдтэй фронтовой шүлэгүүд олоор бэшэгдэжэ, тэдэнь «Илалтын гимн» гэһэн согсолбори боложо хэблэгдээ бэлэй. «Сүхэ-Баатар» гэжэ поэмэ бүри дайнай эхээр бэшэжэ эхилһэн аад, одоол дүүргэгдэжэ, 1946 ондо барлагдаа һэн. Амгалан байдалые, ажахыгаа һэргээн бодхоожо эхилһэн арадай габьяае харуулһан «Шэнэ шүлэгүүдэйнь» суглуулбари, «Жаргалантын галнууд» гэжэ поэмэ номууд болгогдон гараһан байна. Зүгөөр Жамсо Тумуновта уран зохёолшын үндэр хэргэм олгоһон, бүхы совет литература соо нэрэ хүндэ нэмээһэн тэрэнэй прозо онсо тэмдэглэгдэхэ, тусгаарлан сэгнэгдэхэ зэргэтэй. «Нойрһоо һэриһэн тала» гэдэг суута романиинь бүхы буряад прозын түрүүшын томо захата байгаа. Бүри дайнай урда тээ ухаан бодолдонь һанаашалагдаад, бүхы дайнай үе соо сэдьхэлдэнь эдеэшэжэ ябаһан роман дайнай һүүлээр дабхар ольһотойгоор бэшэгдэһэн юм гээшэ һэн. Тиигэжэ 1949 ондо эсэслэн дүүргэгдэжэ хэблэгдээ бэлэй. Тэрэ дороо түмэн олон уншагшадай халуун баясхалан хүдэлгэжэ, угаа ехэ һайшаалтайгаар угтаал магтаалдань хүртэһэн юм. Уданшьегүй ород, буряад уншагшадай, илангаяа залуушуулай үбэр соохи, стол дээрэхи һударынь бололсоо һэн. Тиин 1950 оной эсэстэ Москвада үнгэргэгдэһэн буряад литературын долоон хоног дээрэ үндэр сэгнэлтэдэ хүртэбэ.

Жамсо Тумунов 1939 онһоо партиин гэшүүн ябаһан, олониитын хүдэлмэридэ оролдосотой, эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан юм. Буряадай Уран зохёолшодой холбооной правлениин харюусалгата секретаряар хүдэлөө. КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Партийна Дээдэ һургуули дүүргээд, Буряадай искусствын хэрэгүүдэй управлениин начальнигаар томилогдоо. Тиигэбэшье зохёолойнгоо ажалые хэзээдэшье хойшолуулжа гү, али удаарууулжа байгаагүй, сүлөө забһараа сум зохёол дээрэ хэрэглэжэ шададаг һэн.

«Хойшолуулшагүй түрүүшын гээ зорилго» болохо «Алтан бороо» гэдэг романаа Жамсо Тумунов түгэсхөөшье һаа, хүсэд мүлижэ үрдингүй, бүрин хүсэндэнь оруулангүй мордошоһониинь халагламаар агша. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай шэрүүн үеые зураглаһан энэ романиинь өөрэйнь үгыдэ — 1956 ондо хэблэгдээ юм.

АРАД ЗОНОЙНГОО үмэнэ үнэн сэхэ хүбүүнэйнь габьяа ехэ. «Добтолжо ябаһан батальоной урдаһаа эрид шангаар эсэргүү бодоһон фашистнуудые угтажа, гвардиин ахалагша лейтенант Ж. Т. Тумунов сэрэгшэдээ дахуулан ороно, өөрөө баатаршалгын жэшээ харуулаа» гэһэн сэрэгэй командованиин сэгнэлтые дахин дахин уншаад үзэе.

Нэгэ иимэ ушар досооһоом балардаггүй. Дайнай һүүлээр, табяад он багаар һэн ха. Москвагай Горькиин нэрэмжэтэ үйлсөөр дээшэлжэ ябатарнай, урдаһаамнай нэгэ генерал ябажа ябаба. Жамсо харамсаараа, яб-таб бэеэ абаадхиба. Сэрэгэй ёһоор мэндэшэлхэнь гэн гэһээм, граждан костюмтай ябаһан Жамсо ошо ошоһоор тэрэ генералые тэбэришэбэ. Бишье һонирхоһондоо тээ гээгдэд гээд зогсошобоб. Мэдэн гэһээм, тэдэ хоёрни фронтовой нүхэд байшоо—генералынь дивизиин командир, Жамсань тэрэнэй команда доро ябаһан офицер— иимэ зэргын нүхэд байба. Венгриин ниислэл Будапештые абалган дээрэ шуһанай анданар болоһон хоёр байгаа гэжэ ойлгобоб. Иимэ фронтовой нүхэд Жамсада угаа олон байгаа. Ондо ондоо фронтнууд дээрэ дайлалдан ябабашье, бэе бэеэ ололсоод лэ, гурбалжан хушуутай бэшэгүүдые Цокто Номтоевтой, Дугар Мижидонтой болон бусад олон фронтовигуудтай абалсадаг байба. Дайнай халуун үедэ Жамсо Тумунов «Буряад-Монголой үнэн» газетын редакцида буряад фронтовигуудай бэшэг-хандалга эльгээхэ зуураа, иимэ хабсаргалта бэшэһэн байна: «...Нүхэр Юндуновһаа иимэ бэшэг абаабди. Энэ бэшэгыемнай бүхы Буряад-Монголой арад түмэн уншажа, нүхэр Юндунов болоод, тэрэнэй байлдагшад мэтээр эсэхэ сусахые мэдэнгүй ажал дээрээ эрхим, хэрэг дээрээ хүндэтэй ябана гэжэ буряад хэлэн дээрэ хэблэгдэн гаража байдаг «Буряад-Монголой үнэн» газетын редакцида эльгээбэбди».

Тэрэ бэшэгыень газетэдэ толилоо һэмди. Иигэжэ тыл фронт хоёрой бата, халуун барисаан шэрээгдэжэ байгаа. Эгээл энэ үеэр Жамсо Тумунов «Үдэр үдэрэй тэмдэглэл» — дневник бэшэдэг болоо һэн ха. «Гэртээ хариха эгээл богони харгымнай Берлин дээгүүр гарана», — гэһэн совет сэрэгшэдэй мэргэн үгүүлэл тэрэ «Дневнигтэнь» гол удха боложо үгөө. Тэрэ бэшэлгэнүүд соонь өөр тухайнь иимэ үгүүлэлнүүд дайралдана: «Дайсанай бүлэг самоледууд ходорбо. Удаадахидайнь харагдатар бэшэхэмни гэжэ байтарни, хажуудам бомбо тэһэржэ һаалта хэбэ...»

Үшөө нэгэ ородоор бэшэһэн тэмдэглэл: «Шадабаритай, сэсэн залуу хүн тухай повесть бэшэхэ бодол досоомни түрэнэ... Сюжедынь орёо бэшэл байха ёһотой. Арадай сэсэн ухаагаар, ногоон тала дайдаар амисхалжа байха ёһотой. Манай тэндэхи байгаалиие харанам. Энэ Агын тала, Яруунын нуурнууд, Сэлэнгын үер, намарай Байгал үзэгдэнэ...»

Эдэ бүгэдэ дээрэһээ бодоходо, капитан Тумунов жэгшүүритэ фашистнуудые жадаараа нюсуулхаһаа гадна, уран зохёолшын гуурһаар хюдалсан ябаһаниинь элитэ! «Гуурһан жада хоёртоёо гал дундуур гарахалби», — гэжэ шүлэг соогоо сэхэ мэдүүлһэн байдаг. Нэгэ статья соогоо иигэжэ уряална: «Аба эжынэрнай! Аха дүүнэрнай! Хүбүүдэйнгээ эрхим ябаһаниие үзэгты. Нэгэ буряад үбгэн үмдэжэ ябаһан дахаа, унажа ябаһан мориёо Улаан сэрэгтэ үгэхэдөө, «Минии дахын үһэнэй тоогоор, дайсаниие һүнөөжэ, минии мориной һүүл дэлһэнэй тоогоор илалтаяа тоолоно ябагты» гэжэ юрөөгөө һэн. Энэ юрөөлынь бэелүүлэгдэжэ байна».

Жамсо Тумунов Илалтын ехэ үдэрые Прага дээрэ угтаһан гээшэ. Нэгэ бүдэхи бүрүүл фото-зураг бии юм, тэрээн дээрэ үзэхэдэ, Жамсо Прага шадархи нэгэ хүтэлэй ташаланда (ургы бэдэрһэн бололтой) фуражкаяа абанхай, гимнастеркоороо һуужа һууна. Сэдьхэлынь сэнгүү, хүхюутэй. Нюуртань энеэдэнэй, баярай тэмдэг байрланхай. Сүлөөтэй, важамаар хүлһэеэ аршасагаам бэшэжэ һууһан янзатай.

...Табяад онуудай эхээр Жамсо үлэ мэдэг шэлээрхэжэ эхилээ һэн.

Кремлиин больницын нэгэ таһагта тэрэ оруулагдаад, 1954 оной ноябриин 7-ной агуу ехэ һайндэр соогуур һүүлшынхиеэ уулзаад тараа бэлэйбди. Хойто үбэлынь, январь соо, бусажа ерээд, мордоһоор мордошоо. Эдир залуу, эршэтэ шулуун наһандаа.

Тэрэ гэһээр аяар гушан жэл үнгэршэбэ. «Гушан жэл соо юу бэшэхэ, ямар ехэ захатые бодхоохо байгааб!» — гэжэ һанаад орхихолоор, нюрганда хүйтэ даадаг, нюурта халуу урьядаг!

Мүнөө манай мартагдашагүй нүхэрэй, жэнхэни арадай зохёолшын олон тоото уран номууд залуу зохёолшодой зүрхэндэ батаар хадуугдажа, тэдээндэ үнэн сэхэ албанай, эсэшэ сусашагүй ажалай үльгэр жэшээ боложо үгэнэ. Зохёолшо, гражданин, коммунист Жамсо Тумунович Тумуновай залуу нүхэдтөө орхиһон гэрээд шүлэгүүдые һанажа ябагты:

Ябагты, дабшагты урагшаа,
Ямаршье дабаанда
зогсонгүй,
Гал дүлэн соогуур
шармайгты! —
Гартнай шүрбэһэтэй,
Толгойтнай бэлигтэй байг!

Цэдэн ГАЛСАНОВ.

Ж. ТУМУНОВАЙ ДУРАСХААЛДА

Намар сагай ерэхэ холо үдышье һаа,
Надхажа байһан намаа набшын дундаһаа
Наран хээтэй һайхан сэсэг найгаба,
Найган гунхаһаар гэлтэ аалихан унаба.

Эшэһээ таһарһан энэ хайрата сэсэгэй
Эрдэни арюун үнгэнь халташье буураагүй —
Үүрэй мүнгэн шүүдэртэ угаагдан һэргээд,
Үе дээрээ үндыжэ арайл шадаагүй...

Номгон даруу нарата үдэрэй ерэхэлээр
«Нойрһоо һэриһэн талань» хододоо һэбшээлдэг.
Аюулта һалхинда шэрбүүлэн унаһан сэсэгээ
«Алтан бороогой» мүнхэ дуһалаар сүршэдэг.

1955.

Чимит-Рэгзэн НАМЖИЛОВ.

АХА НҮХЭР ТУХАЙ БОДОЛНУУД

1.

Буряад зохёолой Орьёл,—
бата
үндэрөөрөө толотоно.
Үе наһанай хүрдэ хорьён,
үдэрһөө үдэртэ холодоно.
Сагай сахилзан ошохотой,
саашалангүй —
тэрэ дүтэлнэ.

Дүрэ түхэлынь —
тодорхой,
дүүрэн һанаа эблэнэ.
Дархан солонь мүнөө
атаархама —
даамай.
Уран бүтээлэйнь нүлөө
урма нэмээн байнал.

Найруулга зохёолой Тала
нойрһоонь һэргээн
һуняалгаа.
Тумуновай загам
даган,
түншэтэй хүбүүд дууряагаа.

Туужануудай алтан жаса,
томо ботинуудаар жагса!
Эхн табигшамнай — Жамса,
эрхилһэн түүхэмнай —
ЖАМСА!

2.

«Россидаа дуратайб!» — гэн
ооголоогүй тэрэ, үбсүүгээ сэлин,
Россидаа дуратайгаа
ошожо дайнда харуулһаниинь элин.
Олые шашангүй,
холые зориһон сэрэгшэн залатай.
Аюулһаа далтирангүй,
алуурша даар үсэд тэмсэн дабшалай.
Эрэлхэгээр, баатарлигаар
Эхэ ороноо аршалаа.
Шархаяа тоолонгүй,
дайнһаа тэхэреэ.
Үбсүүгээ шаангүй,
урмашан, зоригжон байдалаа бэшэлэй.

Эльгээеэ гамнангүй,
эрхээ ехэдүүлэнгүй,
шүлэгөө найруулаа,
Орденоо яларуулан,
омоглон хуугайлангүй, ажалаа
ябуулаа,
Наһанайнгаа жаргалые
наартайхан байдалдаа эдлэжэ шадаа,
Залуухан наһандаа
налуухан сэдьхэлээ задалһаниинь
һайн даа.
Жамса, шамайгаа
хамсы шаман магтан бэшэлэйб,
урдам налайгаад,
урихан шарайгаараа энеэбхилэн
гэтэлэйш.

Владимир ПЕТОНОВ.

РГУУЛИДА ЯАЖА ШУДАЛНАБ?

дал байдалые үнэншэмэ тодоор харуулаа юм.

Буряад һургуулиин һурагшад үшөө эхин классуудта Ж. Тумуновай шүлэгүүдтэй танилсажа эхилнэ. 1-дэхи класста һурагшад поэдэй «Баярта нютаг», 2-дохи класста манай ороной ниислэл хото Москвада зорюулагдаһан шүлэгүүдтэйнь танилсана.

Дүрбэдэхи класста үхибүүд Ж. Тумуновай зохёолнуудые гүнзэгыгөөр үзэжэ эхилнэ. Программын ёһоор, энэ класста «Арад зомни, тэмсэлдэ бодыш!» гэһэн шүлэг үзэгдэнэ. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай эхилхэһээ захалаад, Берлин хүрэтэр уран зохёолшын дайлалдаһан тухай мэдээжэ. 1941 ондо бэшэһэн энэ шүлэг соогоо Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай эхилхэдэ, аба эжыдээ, арад зондоо хандаһан үгэнүүдынь үхибүүдэй сэдьхэлдэ мартагдашагүйгөөр үлэдэг байха юм.

Аба эжымни, хүбүүгээ
шагныш,
Арад зомни, тэмсэлдэ
бодыш,
Хоёр жэлдэ һойһон
моридоо
Хүбүүдтээ эмээллэхэ
сагтнай ерээл,
Шуурга һалхинтай
урилдама моридоймнай
Шуран хурдыень дайда
мэдэг.
Шуналаар дүүрэн буряад
хүбүүдэймнай
Шандааһанай шангые
дайсан үзэг!

Зургаадахи класста һурагшад уран зохёолшын намтартай танилсана. Эхэ орон, совет патриотизм тухай бэшэһэн «Байгал, шамдаа», «Илалтын магтаал» гэжэ шүлэгүүдые шудална, тэдэниие уран гоёор уншажа һурана, сээжэлдэнэ, тобшолол хэнэ.

Мүн тиихэдэ «Талын бүргэд» гэжэ рассказ шудална. Эндэ һурагшад һайхан сэдьхэлтэ буряад хүбүүн — Талын бүргэдтэй танилсана. Совет Армиин үнэн сэхэ сэрэгшэ хатуу шэрүүн дайнда хабаадалсажа, үни удаан хүлеэгдэһэн Илалтын үдэрые ойртуулалсана. Тус зохёол соо совет үедэ Коммунис партиин хүмүүжүүлһэн шэнэ хүнүүдэй образ харуулагдана. Энэ образ ёһотойл зоригжолгын бодото жэшээ боложо үгэнэ ха юм. Энэ класста һурагшад «Сүхэ-Баатар» гэжэ поэмын бүлэгүүдтэй танилсана. Энэ поэмын гол герой хадаа аха дүү монгол арадай вождь, хэлэршэгүй хатуу шэн зоригтой интернационалист, монгол, совет арадуудай аха дүүгэй мүнхэ хани барисаанай үндэһэ һуури табигша агуу ехэ В. И. Ленинэй заа заабаринуудые бодотоор бэелүүлжэ шадаһан, ленинскэ үе сагай революционер Сүхэ-Баатар болоно.

Буряад литературын түрүүшын роман болохо «Нойрһоо һэриһэн тала» гэжэ зохёолтой һурагшад танилсана. Агуу ехэ Октябриин социалис революциин олгоһон эрхэ сүлөөтэ байдал, шэнэ Совет засагай түлөө болоһон граждан дайнай үедэ буряад арадай тэмсэл, ород арадай туһаламжаар, Коммунис партиин хүтэлбэри доро буряад арадай сагаантанһаа ба хариһаа добтолһон интервентнүүдһээ сүлөөрэлгэ роман соо харуулагдана. Энэ зохёол соо арад зоной хатуу хүндэ тэмсэлэй дүлэн соо революционно үзэл бодолтой болоһон ушар тон үнэншэмэ зүбөөр харуулагдана.

Буряад арадай түлөөлэгшэ Нима Боросв хадаа арад зоной гүн дундаһаа гараһан, һайн һайхан һанаа сэдьхэлтэй, зан заншалтай үльгэр жэшээтэ хүн мүн. Тиихэдэ Анатолий Петров гэгшэ империалис дайнда, Октябриин хубисхалда хабаадаһан, хатуу зоригтой, һайхан сэдьхэлтэй хүн. Партиин үнэн сэхэ хүбүүд, баатар зоригтой Анатолий Петров, Нима Бороев гэгшэд партизануудые дайнда толгойлжо, илалта туйлана.

Үгытэй, таряаша-малша Доржын хүбүүн Дэлгэр романай гол герой мүн. Эсэгэдээл адли хара багаһаа ажал хээд лэ ябадаг байгаа. Гансал коммунистнууд Нима Бороев, Пунсок Базаров мэтын нүхэдэй хүмүүжүүлгын ашаар Доржын Дэлгэр партизанска отрядай эдэбхитэй гэшүүн болоно. Тиихэдэ зориг ехэтэй Сэсэгмаа хүндэ хүшэр байдалые дабан гаража, граждан дайнай үеын түрүү эхэнэрнүүдэй нэгэниинь болоно.

Иигэжэ һурагшад романай гол образуудтай танилсаад байхадаа, Эхэ оронойнгоо, хизаар нютагайнгаа түүхые уран аргаар ойлгожо абана. Мүн буряад совет литературын түүхые шудалхадаа, Жамсо Тумуновай олон тоото шүлэгүүдые болон рассказуудые уншана, «Алтан бороо» гэжэ романтайнь һурагшад гүнзэгыгөөр танилсана. Иигэжэ бэлигтэй уран зохёолшо өөрынгөө шүлэгүүд, пьесэнүүд, рассказууд болон романуудаараа совет ажабайдалаа, түрэл арад зоноо магтан дууллаһан, Эхэ орондоо үнэн сэхэ байхые ерээдүй үетэндэ захиһан юм.

Бэлигтэй уран зохёолшо Жамсо Тумуновай зохёолнууд буряад литературын алтан жасада орохол ёһоороо оронхой.

Н. ДУГАРОВ,
хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Жамсо Тумунов композитор Бау Ямпилов хоёр «Буряад үнэн» газетын залуу журналистнуудтай хөөрэлдэжэ байна. (1954 оной март һара).

А. МАНТАЕВАЙ фото.

УРАН ЗОХЁОЛШЫН ХЭБЛЭГДЭҺЭН НОМУУД

1. ПЬЕСЭНҮҮД. Хүдөөгэй сценэнүүдтэ зорюулагдаба. Улаан-Үдэ, Бургиз, 1940, 138 нюур.

2. ТАЛЫН БҮРГЭД. Рассказууд. Улаан-Үдэ, Бургиз. 1942, 34 нюур. «Талын бүргэд» гэжэ рассказ тусхай ном болгогдон, монгол хэлэн дээрэ 1956 ондо Хитадай Арадай Республикада хэблэгдэһэн юм.

3. ЭХЫН ЮРӨӨЛӨӨР. Поэмэ. Улаан-Үдэ, Бургиз, 1942, 49 нюур.

4. СҮХЭ-БААТАР. Поэмэ. Улаан-Үдэ. Бургиз. 47 нюур. Энэ поэмые С. Шервинский ород хэлэн дээрэ оршуулжа, тэрэнь хоёр дахин хэблэгдээ һэн (Улаан-Үдэ, Бургиз, 1949; Москва-Ленинград. Детгиз, 1950). Мүн энэ поэмэ монгол хэлэн дээрэ Улаан-Баатарта 1953 ондо хэблэгдээ. С. Эрдэнэ монголшолоо юм.

5. ИЛАЛТЫН МАГТААЛ. Шүлэгүүд, поэмэ. Улаан-Үдэ, Бургиз, 1948, 75 нюур.

6. НОЙРҺОО ҺЭРИҺЭН ТАЛА. Роман. Улаан-Үдэ, Бургиз, 1949, 254 нюур; Хоёрдохи хэблэл. Улаан-Үдэ, Буркнигоиздат, 319 нюур. Тус роман ород хэлэн дээрэ (оршуулагшадынь А. Митрофанов, С. Родов) долоо дахин хэблэгдээ: Москвагай «Советский писатель» хэблэлдэ 1950, 1956 онуудта, Улаан-Үдэ хотодо 1950, 1955, 1961, 1965 болон 1972 ондо. Тиихэдэ украин хэлэн дээрэ (Киев, 1974 он. Оршуулагшань Е. Тардовой), казах (Алма-Ата, 1962 он. Оршуулагшань З. Акшиев) хэлэнүүд дээрэ гараһан байна. Мүн баһа хэдэн хэлэнүүд дээрэ хэблэгдээ: венгр (Будапешт, 1952), чех (Прага, 1953). словак (Братислава, 1953), немец (Берлин, 1954), монгол (Улаан-Баатар, 1956, Г. Цырендоржын оршуулга).

7. УТРО НА БАЙКАЛЕ. Шүлэгүүд. Ород хэлэн дээрэ. Москва. «Молодая гвардия», 1949, 64 нюур.

8. ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮД. Улаан-Үдэ. Бургиз, 1950, 60 нюур.

9. МАРТАГДАШАГҮЙ ҮДЭРНҮҮД. Рассказууд. Улаан-Үдэ, Бургиз, 1952, 74 нюур.

10. ЖАРГАЛАНТЫН ГАЛНУУД. Поэмэ. Улаан-Үдэ, Бургиз, 1952, 68 нюур.

11. АЛТАН БОРОО. Роман. Улаан-Үдэ, Бургиз, 1956, 434 нюур. Энэ роман ород хэлэн дээрэ Улаан-Үдэдэ 1958 ондо гараа. Иннокентий Луговской ород хэлэн дээрэ оршуулһан байха юм. Мүн монгол хэлэн дээрэ барлагдаа. (Улаан-Баатар, 1960 он. Оршуулагшадынь Ч. Дондог, Ц. Сумьяа).

12. ДАЙНАЙ ҮЕЫН ЗОХЁОЛНУУДҺАА. Шүлэгүүд, рассказууд. Улаан-Үдэ, Буряадай номой хэблэл, 1960, 139 нюур.

13. АМАРШАЛНАБ ТААНАРЫЕ. Улаан-Үдэ, Буряадай номой хэблэл, 1962, 85 нюур.

14. СТИХИ. (Шүлэгүүд). Ород хэлэн дээрэ. Улаан-Үдэ, 1973, 21 нюур.

15. ТАЛЫН БҮРГЭД. Дайнай үеын рассказууд, статьянууд, повесть, офицерэй дэбтэр. Улаан-Үдэ, Буряадай номой хэблэл, 1975, 232 нюур.

Уран зохёолшо тухай: Дугар-Нимаев Ц. А. ЖАМСО ТУМУНОВ. Шүүмжэлэл болон намтарай очерк. Ород хэлэн дээрэ. Улаан-Үдэ, 1960, 155 нюур.

Соёлой hонин

«КРЕМЛИИН КУРАНТНУУД»

Совет суута драматург Н. Погодиной агуу багша Лениндэ зорюулжа бэшэhэн трилогиин нэгэ хуби болохо «Кремлиин курантнуудые» гүрэнэй ород драмын театрай хид найруулан табижа партиин XXVII съездын нээгдэхын урда тээхэнэ харагшадай анхаралда дурадхахань.

Энэ зохёолой сценическэ найруулгые театрай ахамад режиссер А. А. Бурков бүтээжэ, тэрэнээ зүжэг болгожо табиhан байна. Сценын шэмэглэлые Буряадай АССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша В. М. Бройко түхеэрээ. Актёрнуудай гримые МХАТ-ай ахамад уран зурааша-гримёр Н. Максимов тааруулан зохёобо.

Шэнэ зүжэгтэ театрай зохёохы коллектив барандаа хабаадаха. Владимир Ильич Ленинэй рольдо театрай артист Александр Родин наадаха юм.

Б. ДОРЖИЕВА.

УРАН ЗОХЁОЛШО Ж. ЗИМИНЭЙ ТООСООН

Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбоондо Жан Зимин өөрынгөө зохёохы ажал тухай hаяхан тоосоhон байна. Тиихэ зуураа уран зохёолшо болоhон сагhаа хойшо хэды ном хэблүүлэн гаргуулhан, зүжэгүүдые бэшэhэн тухайгаа тогтон хөөрэбэ.

Уран зохёолшодой холбооной партийна эмхиин секретарь, прозаик К. Н. Балков аха нүхэрэйнгөө зохёохы ажал тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэхэдөө, илангаяа hүүлэй жэлнүүдтэ Ж. Зиминэй бэлиг шадабариин урган hалбарhан тухай онсолон тэмдэглээ.

— Уран зохёолшод бэе бэеынгээ зохёохы ажалые hайн мэдэхэ уялгатай. Тиимэhээ Уран зохёолшодой холбоондо нимэрхүү тоосоонууд хэн хэндэмнайшье туhатай, — гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

Удаань Ж. Зиминэй зохёохы ажал тухай дэлгэрэнгы зүбшэн хэлсэлгэ боложо. Уран зохёолшын хүдэлмэринэ үндэрөөр сэгнэhэн үгэнүүдые хэлэхынгээ хажуугаар, дутуу дунданууд тухайдань поэдүүд В. Петонов, Г. Дашабылов, Ч-Р. Намжилов, Г. Чимитов, Ц-Ж. Жимбиев гэгшэд хэлэhэн байна. Тиихэдээ Ж. Зиминэй мүнөө үедэ хүүгэдэй бэлигтэй зохёолшо болоhые тэдэнэр баясан тэмдэглээ. Үнэхөөрөөшье, поэт, драматург Ж. Зимин хүүгэдтэ зорюулжа, арбаад ном хэблүүлhэн, хэдэн олон зүжэгүүдые бэшэжэ, кукольна болон Ажалай Улаан Тугай орденто буряад драмын академическэ театрта табюулhан байна.

Тоосоонойнгоо түгэсхэлдэ Ж. Зимин зохёохы ажалайнгаа саашанхи түсэбүүд тухай hонирхолтойгоор хөөрэжэ үгэбэ.

Уран зохёолшодой нимэрхүү тоосоое заншалта болгохо тухай энэ суглаан дээрэ шиидхэбэри абтаа.

Д. ДЫЛГЫРОВ,
драматург.

КУКОЛЬНА ТЕАТРТА

ХРУСТАЛЬ ШАН — МАНАЙ

Эрхүүгэй областиин Братск хотодо кукольна театрнуудай областной 2-дохи фестиваль hая үнгэрэгдөө. Тэндэ Братскын городской, Эрхүүгэй областной болон Буряадай республиканска театрнуудай коллективүүд хабаадаба. Фестивальда дүн хамта найман зүжэг харуулагдаа. Манай театрай ахамад режиссер С. Столяровой Азов Тихвинскитэй бэшэhэн «Мориной дэлhэ хэн гүрэнэб» гэhэн зохёолоор тус зүжэг табигдаа юм.

Актёрой онол шадабариин ба мэргэжэлээ дээшэлүүлгын асуудалда зорюулагдаhан тус фестивалиин эмхидхэлэй комитедэй болон ВТО-гой Эрхүүгэй отделениин хрусталь шанда Буряадай АССР-эй габьяата артист Виктор Шульгин хүртэhэн байна.

«ХУРГАНАЙ ШЭНЭЭН ХҮБҮҮНТЭЙ» УУЛЗАЛГА

Ородой элитэ уран зохёолшо В. А. Жуковскиин «Хурганай шэнээн хүбүүн» гэжэ зохёолоор табигдаhан зүжэгэй түрүүшын харалга болобо.

Хүүгэдэй «Хуhахан» гэжэ саадта хүмүүжүүлэгшэд болон хотын олониитэ зүжэгэй түрүүшын харагшад болоо.

Театрай актриса Елена Антонова, Оренбургын хүгжэмэй училищиие дүүргэхээ байhан Наталья Акимова гэгшэд энэ зүжэгтэ наадана. Театраймнай ахамад режиссер найруулан табяа, уран зурааша Ольга Столярова тэрэниие шэмэглээ.

С. НИКИФОРОВА,
кукольна театрай хүдэлмэрилэгшэ.

Спорт

ЕХЭ УРИЛДААНАЙ УРДА

Дээдэ Онгостойн үзэсхэлэн газарта түбхинэhэн «Огонек» гэжэ пионернүүдэй лагерь шадар «Спартак» бүлгэмэй сананшадай дунда урилдаан үнгэрэгдэбэ. Эдэнэр өөhэд хоорондоо болон командаараа түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысэбэ.

Үйлэдбэриин болон тусхай дунда hургуулинуудай коллективүүдэй 150-hаа дээшэ түлөөлэгшэд хабаадажа, спартакиадын программаар урилдаhан байгаа. Тиин эхэнэрнүүд гурбан, эрэшүүл табан километрэй зайда урилдаба.

Мүрысөөнэй дүн хаража үзэхэдэ, үнгэрэгшэ жэлэй урилдаануудта хурдан солбон спортсменүүдээрээ суурхаhан коллективүүд мүнөөшье бэлэдхэл hайнтай байба. Жэшээнь, Кабанскын районой Селенгинскын медицинскэ училищиин команда бусадhаа шалгарба. Училищиин тренер Александр Баташовой hурган хүмүүжүүлhэн басагад Наташа Булыгина, Алена Шагудякова, Ольга Тяпкина гэгшэдые ахижа гараха хүн алишье командада үгы байба. 3 километрэй зайда урилдаhан эдэнэр зайгаа 12 минута 41 секунда ба 13 минута 03 секунда соо гаталhан байба. Хоёрдохи, гурбадахи hууринуудые кооперативна техникумэй, багшанарай нэгэдэхи училищиин командануд эзэлээ.

Үйлэдбэриин коллективүүдэй дундаhаа геологуудай, «Бурятбыттрикотаж», республиканска больницын командануд шалгарhан байна.

Табан километрэй зайда урилдаhан эрэшүүл сооhоо геологуудай, мяханай комбинадай болон республиканска больницын командануд шалгаржа, түрүүшын гурбан hуури эзэлбэ. Хубиин түрүү hуури буляалдагшадай дундаhаа Селенгинскын ГПТУ-гай hурагша Сергей Бобыкин хурдан байшоо. Тэрэ зайгаа 16 минута 51 секунда соо гаталжа, спортын нэгэдэхи разрядай норматив дүүргэбэ. Геологоуправлениин командын гэшүүд Александр Власов, Владимир Барышников гэгшэд эрхимлэгшэдэ хэдэн минутаар ахигдажа, удаадахи hууринуудые эзэлhэн байба.

Эдир санашадай дундаhаа хүгжэмэй училищиин команда эрхимлэжэ гараа. «Спартак» бүлгэмэй санашадай команда февралиин 16-да үнгэрэгдэхэ бүхэсоюзна санашадай урилдаанда хабаадаха юм.

Н. ИВАНОВ,
РСФСР-эй судья.

МҮНГЭН МЕДАЛЬНУУДТА ХҮРТЭБЭ

Залуушуулай дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн нарата Казахстанай ниислэл — Алма-Ата хотодо болобо.

Спортын мастерта кандидат Андрей Пестерев онсо шалгаржа, 57 килограммай шэгнүүртэн сооhоо мүнгэн медаляар шагнагдаба. Тиихэдээ тэрэ залуушуулай дундаhаа нёдондо жэлэй дэлхэйн чемпион, Закавказиин сэрэгэй округой түлөөлэгшэ Х. Исаевые шүүгээ.

Забайкалиин сэрэгэй округые түлөөлhэн спортын мастер Виктор Монсонов мүн лэ hайн hорилго бэлэдхэлтэй байhанаа харуулжа, 52 килограммай шэгнүүртэ хоёрдохи hуури эзэлбэ. ЗабВО-гой ахамад тренер, спортын мастер Г. Н. Махутов тэдэниие hурган hоридог юм.

Б. ДАШИНАМЖИЛОВ,
спортын мастер.

АЖАЛША КОЛЛЕКТИВҮҮДЭЙ ХҮНДЭЛЭЛДЭ

Республикымнай кинотеатрнууд ба кинотүхеэрэлгэнүүдтэ байгша оной февралиин 14-hөө 25 хүрэтэр **«Совет кино — ажалша коллективүүдтэ»** гэhэн бүхэсоюзна фестиваль үнгэрэгдэхэнь. Тэрэ КПСС-эй XXVII съездэ зорюулагдана.

Ажалша коллективүүдые, ажалай ветерануудые, үйлэдбэриин түрүүшүүлые ёhололго кинофестивалиин программада оруулагдаха. Эдэ үдэрнүүдтэ совет киногой эрхим бүтээлнүүд, арбан нэгэдэхи табан жэл соо найруулагдаhан суута фильмүүд, мүн партиин ээлжээтэ съездэ зорюулагдаhан кинолентэнүүд харуулагдаха. Фильм зохёогшодой ажал ябуулгада зорюулагдаhан үдэшэнүүд, бусад хэмжээ ябуулганууд үнгэрэгдэхэ юм.

Ниислэл хотымнай «Дружба», «Прогресс», «Октябрь» кинотеатрнуудта февралиин 14-нэй үдэшэ фестиваль нээгдэхэ.

«Дружба» кинотеатр түрүүшынгээ сеансые нарин сэмбын комбинадай, худалдаа наймаанай байшангай болон трикотаж гадар хубсаhанай фабрикын коллективүүдтэ зорюулха юм. Харин «Прогрессто» харуулагдаха фильмдэ оёдолой «Туяана» нэгэдэлэй, «Октябрьда» ЛВРЗ-гэй вагон бүридхэдэг цехэй хүдэлмэришэд сугларжа, тэдэнэйл хүндэлэлдэ зорюулагдаhан хэмжээ ябуулгада хабаадаха байна.

В. ПАВЛОВА,
Бур.АССР-эй Госкиногой хүдэлмэрилэгшэ.

ВЫСТАВКЭДЭ БЭЛДЭНЭ

Буряадай Уран зураашадай холбооной уран hайханай соведэй комисси hүүлэй жэлнүүдтэ эдэбхитэйгээр хүдэлжэ байна. Комиссиин бүридэлдэ ороhон дүй дүршэлтэй уран зураашад холбоонойнгоо гэшүүдэй зохёохы мастерскойнуудаар сагүргэлжэ ябажа, ямар нэгэн зураашын тоосоо шагнадаг, үнгэрhэн хугасаа соо бүтээhэн зурагуудыень зүбшэн хэлсэдэг байна. Мүн хэрэгтэй газартань зүбшэл, заабаринуудаараа туhалжа, зохёохы ажалаа бүри эдэбхижүүлгэдэнь нүлөөлдэг юм. Энээн тухай Буряадай АССР-эй Уран зураашадай холбооной hаяхан үнгэрэгдэhэн VII съезд дээрэ тэмдэглэгдээ hэн. Тэрэшэлэн партиин XXVII съездэ зорюулагдаhан республиканска выставкэдэ ямар зурагуудаараа харагшадые баясуулхамнайб гэжэ хэлсэhэн байна.

Выставкэдэ дэлгээгдэхэ зурагуудые шэлэн абажа, холбооной правлениин зүбшэн хэлсэлгэдэ табиха зорилготойгоор комиссиин гэшүүд — республикын Уран зураашадай холбооной правлениин түрүүлэгшэ, РСФСР-эй арадай уран зурааша Д-Н. Д. Дугаров, Буряадай АССР-эй арадай уран зурааша Ю. А. Чирков гэгшэд зохёохы хэдэн мастерскойдо hаяхан ошоhон байгаа. Республикын искусствын габьяата ажал ябуулагша М. Оленниковэй мастерскойдо хүрэжэ, байгаали зураглаhан бүтээлнүүдыень шэлэбэ. Тиигэжэ «Сэлэнгэ мүрэн», «Түгнын тала», «Байгал далай» гэhэн зурагуудынь выставкэдэ табигдахаар зууршалагдаа.

Алас-Дурнын искусствын институт дүүргэhэн Леонид Семенов сэдьхэлэй ульhатайгаар хүдэлнэ. Совет Армиин албанда татагдаhан хүбүүдые үдэшэлгын баяр ёhололые нэгэ зураг дээрэнь харанабди. Залуу уран зураашын түрэhэн Ивалга hууриниие, оршон тойронхи байгаалиие, гэрнүүдынь абаhаар танибабди. Леонид хэды залуу зураашашье hаа, hүүлэй жэлнүүдтэ үнгэрэгдэhэн зонын бүхы выставкэнүүдтэ хабаадалсажа үрдинхэй. Комиссиин үзэмжэдэ тэрэнэй дурадхаhан зурагуудынь бэлигэйнь ургажа байhые гэршэлнэ.

Бальжи-Нима Доржиев зохёохы амжалтануудаараа бидэниие баясуулаа. «Газар ба хүн зон», «Совет Алас-Дурна» гэhэн бүхэроссин, зонын, мүн республикын бүхы выставкэнүүдтэ тэрэнэй бүтээлнүүд табигдаhан байна. Уран зурагай олохон жанрнуудта тэрэнэй бэлиг шадабари ургаа гэжэ комисси тэмдэглээ. Бальжи-Нима ан амитадые зураха дуратай. Энэ удаа тэрэ hаяхан дүүргэhэн томо бүтээлээ комиссида харуулба. Тэрэнь үшөө нэрлэгдээшэгүй hаа, удхынгаа, зуралгынгаа талаар ехэ зохид бүтээл мүн. Үзэсхэлэн байгаалитай нэгэ газарта хүжэ ногоон дээрэ инаглан дурлаhан хүбүүн басаган хоёр hууна, тэ саанань — талын уудам руу тангаршаан гүйлдэхэеэ бэеэ зэhэшэнхэй hүрэг адуун харагдана. Саашадаа зохёохы ажалдаа амжалтатайгаар хүдэлхыень комисси уран зураашада хүсэhэн байна.

Ф. СОРОКИН.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: [зүүн гарhаа] Ю. Чирков, Д-Н. Дугаров М. Оленниковэй зураг хаража байна.

Авторай фото.

П. ЯКОВЛЕВ — СССР-эй ХОЁР ДАХИН ЧЕМПИОН

Хүнгэн атлетикээр СССР-эй түрүү hуури эзэлхын түлөө үбэлэй мүрысөөн Москвадахи Олимпиин наадануудай хоёр дахин чемпион В. Куцай нэрэмжэтэ ЦСКА-гай футболой-хүнгэн атлетикын комплекс соо гурбан үдэрэй туршада үнгэрэгдэhэн байна. Оронoймнай бүхы шахуу союзна республиканууудай 450 атлет, тэрэ тоодо дэлхэйн болон Европын чемпионууд, рекордсменүүд хабаадаhан байгаа.

Манай республикын түлөөлэгшэ — уласхоорондын классай спортын мастер, Москвада болоhон XXII Олимпиадада хабаадагша Павел Яковлев энэ жэлэй түрүүшын ехэ мүрысөөндэ хабаадахадаа, онсо шалгарба. РСФСР-эй габьяата тренер В. Д. Домниной hурагша түрүүшын үдэр 1500 метрэй зайда урилдахадаа, 3 минута 42,56 секунда саг харуулжа, СССР-эй чемпионой хүндэтэ нэрэ зэргэдэ түрүүшынхеэ хүртэhэн байха юм.

Түгэсхэлэй үдэр П. Яковлев 3000 метрэй урилдаанда старт абахадаа, hайн hорилго бэлэдхэлтэй байhанаа дахинаа харуулба. Тиигэжэ тэрэ энэ зайе 7 минута 53,40 секунда соо гаталжа, хоёрдохёо алтан медаляар шагнагдаба бшуу. Энэнь нютагаймнай хурдан сулхэ спортсменэй ээлжээтэ ехэ амжалта гээшэ.

Байгша ондо Павел Яковлев уласхоорондын хэдэн ехэ ехэ мүрысөөнүүдтэ нэн түрүүн Европын Кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөндэ, Европо түбиин чемпионадта хабаадаха хүсэлэнтэй. Тиин мүнөө СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, Италида үнгэрэгдэхэ уласхоорондын мүрысөөндэ хабаадахаяа ошобо.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ГУРБАН ДҮХЭРИГЭЙ hҮҮЛЭЭР

Физкультура болон спортын городской комитедэй шанда хүртэхын түлөө эдиршүүлэй дунда шайбатай хоккейгээр городой түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн hараhаа үлүүтэй саг соо үргэлжэлжэ байна. ЛВРЗ-гэй спортклубай, Улаан-Үдэ станциин локомотивна депогой, «Спартагай», хүүгэдэй спортын hургуулиин командануд хабаадана. Мүрысөөн 4 дүхэригөөр үнгэрэгдэхэ юм.

Гурбан дүхэригэй нааданууд дүүрэбэ. ЛВРЗ-гэй спортклубай эдир хоккеистнүүд добтолгодо, хамгаалалтада илангаяа hайнаар наадажа, түрүү hуури эзэлжэ ябана. Тэдэнэр нэгэшье очко алдаагүй. «Локомотив» болон «Спартак» бүлгэмүүдэй командануд удаадахи hуурида гарахын түлөө тэмсэнэ. Мүрысөөн февралиин тэн болотор үргэлжэлхэ.

Н. ТРИФОНОВ,
мүрысөөнэй ахамад секретарь.

Хүн ба байгаали

«ОРЛЯК» ГЭЖЭ ТАНГАЛАЙ ҮБhЭ ХУРЯАЛГАДА ХАБААДАЛСЫТ

Танай газетын «Хүн ба байгаали» [...] даhанда «Япон эльгээгдэхэнь» гэhэн [...] най Захааминай районой ажалшад ех[...]

Статья соо нэрлэгдэhэн тангалай үб[...] нютагта, илангаяа манай Захааминай [...] гада ургадаг юм гү, тэрэниие яагаад [...] hэн асуудалаар бидэнэр hонирхонобди [...] уулада тангалай үбhэн ургадаг юм [...] хоорэлдэнэ. Энэ зүб гү, али буруу гү [...] газетээр дамжуулан харюу абахые [...]

Михайловка [...]

Даши Будаевичай, бусад уншагшадай [...] рюусахыень манай редакци Буркоопсо[...] хозуудай трестын охотовед М. Н.С[...] байна. Тэрэнэй харюу доро толилого[...]

1969 ондо Хабаровска хизаарай госпромхозууд манай гүрэн дотор түрүүшынхиеэ тангалай үбhэ (папоротник «Орляк») түүжэ дабhалаад, хилын саана ябуулжа байхаар суглуулха даабари агнуурииолзоборилгынгоо ажахынуудта үгэhэн байгаа. Республикымнай коопзверопромхозууд энэ продукциие 1976 онhоо хойшо Япон эльгээжэ эхилээ юм. «Орляк» гэжэ тангалай үбhэн хуhатай, уляаhатай ой соо болон холимог модотой, шиигтэй хүрьhэтэй газарта ургадаг хадаа ган гасуурта ехээр хохидодоггүй. Тиимэhээ жэлhээ жэлдэ хододоо баян ургаса хуряагдана гээшэ. Мүнөө энэ шэнэ продукци агнууриин ажахынуудай олзотой hалбаринуудай нэгэниинь болонхой. Юуб гэхэдэ, тангалай үбhэ бэлэдхэхэ хаhа агнууриин хаагдаhан хойно, алирhа, жэмэс, hархяаг түүхэ сагай ерээдүйдэ, эгээл ангуушадай сулөөтэй үедэ эхилнэ.

Хитад, Корей, Япон гүрэнүүдэй арад зон тангалай үбhэ эдеэ хоолой зүйлдэ оруулжа, амтархан эдидэг үнинэй заншалтай. Приморска, Хабаровска хизаарай болон Амурска областиин хүн зон энэ ургамалые түүжэ дабhалаад, шаража эдидэг, шүлэндэ хэдэг болонхой. Зүбөөр шанаад, өөхэндэ шараhан папоротник hархяаг шэнги амтатай.

Папоротник белок, крахмал, сахар, витамин «С» гэжэ бодосууд болон элдэб микроэлементнүүдээр баян. Орляк түргэн ургадаг шанараараа илгарна. Дулаан үдэрнүүдтэ нэгэ hүни соо 6—10 сантиметрээр ута болотороо ургаhан байдаг. Иимэ хадань тангалай үбhэнэй бэлэдхэл оройдоол 10—15 хоногой туршада үргэлжэлдэг. Энэ богони сагай хугасаа соо ехээр, hайн шанартайгаар суглуулжа үрдихэ гээшэ тон шухала хүдэлмэри болоно. Дунда зэргээр хүдэлhэн нэгэ хүн үдэр соо (8 часай туршада) 25—35 килограмм суглуулха аргатай. 1 килограмм папоротник 50 мүнгөөр тушаагдадаг. Шамбай, шударгы хүн үдэрэй 70—100 килограмм хүрэтэр суглуулха шадалтай.

Кабанскын болон Прибайкалиин районуудай коопзверопромхозууд байгша оной июниин 1-hээ hарын 15 болотор орляк бэлэдхэнэ. Эдэ районуудай дэбисхэр дээрэ бүдүүн эшэтэй, экспортын эрилтэдэ тааpahан папоротник ургана. Папоротник түүлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадахыень дунда hургуулиин шабинарые, пенсионернүүдые, гэрэй эзэн эхэнэрнүүдые болон жэлэйнгээ ээлжээтэ амаралтада гараhан гүрэнэй алба хаагшадые уринабди. Хашагай энцефалит гэжэ үбшэнhөө ами бэеэ хамгаалхын тула орляк суглуулха hанаатайшуул февраль hараhаа эхилээд, 3 [...]

ГОЛ ЗОРИЛГОНУУДАЙМНАЙ

ВАРШАВА. Польско-совет хани барисаае, али бүхы харилсаа холбоое, Ленинэй партитай холбоо барисагаа бэхижүүлхэ гээшэ ПОРП-ын гол шухала зорилгонуудай нэгэниинь болоно гэжэ Польшын Нэгэдэмэл хүдэлмэришэнэй партиин Программын эндэ толилогдоhон проект дотор тэмдэглэгдэнэ.

СССР-тэй холбоо барисаан хадаа ПНР-эй гадаадын политикын бата бэхи үндэhэ hуури болоно гэжэ документ дотор хэлэгдэнэ. Тэрэ үзэл сурталай ба ангиин уг зорилгонуудай нэгэдэлдэ үндэhэлнэ, хоёр ороной аша туhада харюусана. СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай социалис экономическа харилсаанда, аха дүү гүрэнүүдтэй экономическа ба эрдэм-техникын холбооe бэхижүүлгэдэ хабаадаха гээшэ ПНР-ые хүгжөөлгын стратегиин саг үргэлжын гол ёhон болоно. 2000 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй ба ПНР-эй хоорондохи Экономическа, эрдэм-техникын харилсаае хүгжөөлгын удаан болзорой программые шууд сэхээр бэелүүлгэ Польшын хүгжэлтэдэ ехэ удха шанартай байна.

Хилын саанаhaа

ТАСС • АПН

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ ХУБИ ЗАЯАНАЙ ТҮЛӨӨ

Советскэ Союзай гадаадын политическэ хараа шугамай ёhотойл эб найрамдалта удха шанарые элирхэйлhэн эб найрамдалай хэрэгэй түлөө СССР-эй үндэр ехэ харюусалгатай байhые гэршэлhэн энэрхы hайхан сэдьхэлэй, гүнзэгы удхатай эб найрамдалта дурадхалнуудые Совет орон хододоо оруулдаг байна. Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хороохо, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хуряаха самда бүгэдэндэ адли тэгшэ, аюулгүй байдал хангахын түлөө тэрэ шууд сэхээр тэмсэдэг юм. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой январиин 15-да хэлэhэн Мэдүүлгэ, «Юманите» газетын асуудалнуудта совет хүтэлбэрилэгшын үгэhэн харюунууд тушаа уласхоорондын олониитын hанамжа дурадхалнууд нимэл удхатай байна.

СОФИ. «Юманите» газетэдэ М. С. Горбачевой үгэhэн интервью соо совет общестын хүгжэлтын мүнөөнэй шатада ленинскэ партиин табиhан үндэр ехэ уг зорилгонууд гүнзэгыгөөр харуулагдана гэжэ Болгариин **«Работническо дело»** газетэ тэмдэглэнэ. Энэ зуун жэлэй эсэс болотор ядерна буу зэбсэгүүдые гүйсэд дүүрэнээр усадхаха, замбуулинай дайдада тэрэниие тараан тодхолгоhoo арсаха, мүн химическэ ба юрын буу зэбсэгүүдые усадхаха үргэн ехэ программа СССР-эй гаргаhан үүсхэлнүүдэй үндэhэ hуурида табигдана.

БЕРЛИН. Совет шэнэ үүсхэлнүүд дэлхэй дээрэ буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые болюулха, тэрэниие замбуулинай дайдада дэлгэрүүлэн тараалгые зайсуулха хэрэгтэ түүхэтэ удха шанартай байна. СССР-эй тодорхойлhон программа газар дэлхэй дээрэ бата эб найрамдал хангаха гэhэн зорилготой байна гэжэ ГДР-эй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, Германиин демократическа тараашанай партиин түрүүлэгшэ Э. Мекkленбург мэдүүлбэ.

ХАНОЙ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин Мэдүүлгэ дотор дэлхэй дээрэ бата эб найрамдал хангажа, бүхы оронуудай арадуудай хэтэ үеын хүсэлэн бэелүүлхын тула үргэн ехэ арга боломжонуудые нээхэ байна гэжэ **«Нян зан»** газетэ бэшэнэ. Ядерна буу зэбсэггүйгөөр гурба мянгадахи жэлэй богоhо алхаха гэhэн Советскэ Союзай уряае бүхы дэлхэйн арад түмэн үргэнөөр hайшааба.

УЛААН-БААТАР. Газар дэлхэйе ядерна буу зэбсэгүүдhээ сүлөөлхын, замбуулинай дайдада буу зэбсэгүүдые гаргуулхагүйн тулада хүсэлэл оролдолгонуудаар нэгэдүүлхэ уряатайгаар бүхы оронуудта хандаха гээшэ совет эб найрамдалта комплексно түсэб болоно гэжэ МНР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо **Гомбосүрэнгиин Дашдава** мэдүүлбэ. Совет үүсхэлнүүдые уласхоорондын олониитын үргэнөөр hайшаан дэмжэжэ байгаашье hаань, Вашингтон мүнөө болотороо эдэ үүсхэлнүүдтэ мүртэй харюу үгэхэгүйhөө гадна, олон миллион хүн зоной дура гутаажа байhан «одото дайнда» бэлдэлгээ [...]

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «Ажалша бэрхээр хүмүүжүүлхэ» — түрүү бэшэг. Хуушан бараагтай хахасалга»—Л. Цыбиковагай репортаж. «КПСС-эй XXVII съездые угтуулан»—тобшо мэдээсэлнүүдэй суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаhанда. «Хурдадхалгын замаар». «Үшөө дахин шанар тухай»—Ю. Музыкын статья. «Гурба мянгатанай клуб». «Удамаршан байха эрхэ»—Н. Дегтяревой статья. «Мал ажахы — онсо шухала hалбари». «Найдамтай бааза хэрэгтэй» — В. Цыденовэй статья.

Гурбадахи хуудаhанда. «Элидхэлшэдтэ туhаламжа». «Бултанай ба хүн бүхэнэй хэрэг»—Ю. Болдоновой статья. «Бүхы бригадаараа — Г. Орловой хэhэн хөөрэлдөөн. «Хүдөөгэй клубай галнууд унтарнагүй»—В. Хохряковагай статья. «Кафетерий соо табан минутын туршада байхада»—А. Коротаевагай корреспонденци.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. «Шэнэ hонин, тоо, баримта»—суглуулбари. «Хилын саанаhaа» — ТАСС-ай мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. Соносхолнууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — «Время». 9.45 — «Концертын залда—hурагшад». 10.30—Мультфильм. 10.45 — Концерт. 11.35—«Судьба». 2-дохи сери. 12.45—Шэнэ hонин (12.50 хүрэтэр). 15.30 — Шэнэ hонин. 15.50—Баримтата фильмүүд. 16.40—Ород хэлэн. 17.10—Эрмитаж. 17.40 — Скрипичнэ хүгжэмэй концерт. 18.10 — «Слон и веревочка» — ухибүүдтэ фильм. 18.55 — Омско областиин партийна ба совет организацинуудай хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай. 19.40—«Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

Улаан-Үдэ. 19.55—Шэнэ hонин (буряадаар). 20.10—Буряад хэлэнэй хэшээл. 20.25—Съездын делегат, Холбоолжоной нүүрhэнэй уурхайн экскаваторай ахалагша машинист, КПСС-эй обкомой гэшүүн А. К. Шевченко тухай очерк. 20.50 —«Байгал»— мэдээсэлэй программа.

Москва. 21.10 — «hанамжалаад үзэхэдэ». Уран зохёолшо Ю. Семенов дамжуулгые хүтэлхэ. 22.00—«Время». 22.35 — «hанамжалаад үзэхэдэ». 23.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 24.00 — Үдэшын аялга дуунууд.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — «Бидэ суггаа тэмсэхэбди». 9.35, 10.35—Түүхэ. 4-дэхи класс. 10.05, 13.15—Англи хэлэн. 11.05—СПТУ-гай hурагшадта. Физикэ. 11.35, 12.40 — Түүхэ. 7-дохи класс. 12.05—Н. Тихоновэй шүлэгүүд. 13.45 —М. И. Глинкын зохёол бүтээлнүүд. 14.30—Р. Бредбериин зохёолнуудай хуудаhануудаар. 15.15—«Тэдэнэй нэрэнүүд мартагдаха ёhогүй». 16.00 — Шэнэ hонин.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62 отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-34-05, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21 2-57-63, информации — 2-60-91, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61, выпускающие — 2-35-95, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Гос[...]ственного комитета Бурятской АССР [...] делам издательств, полиграфии и [...] ной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленин[...]
Н-01327. Заказ № 37. Индекс 04[...]